

Biodiversiteit bij gemeenten

Een verkenning van knelpunten, behoeften en kansen

Datum: 28 februari 2023

Auteur: Floor Edixhoven

Titel: Biodiversiteit bij Gemeenten

Datum publicatie: 28 februari 2023

Auteur: Floor Edixhoven

Master student Forest & Nature Conservation, Wageningen University & Research

Contact: Floor.edixhoven@samenvoerbiodiversiteit.nl

Contact: Floor.edixhoven@wur.nl

Schuttelaar & Partners / Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel

Begeleider: Johanneke Bleijenberg

Adviseur Duurzame Landbouw en Biodiversiteit

Coördinator werkgroep Infranatuur en Biodiversiteit in de bebouwde omgeving

Contact: Johanneke.bleijenberg@samenvoerbiodiversiteit.nl

Contact algemeen: info@samenvoerbiodiversiteit.nl.

Bronland 12S

6708 WH Wageningen

Wageningen University & Research

Begeleider: Ir. J.N. (Jim) van Laar

Onderwijs- en onderzoeksmedewerker Chairgroup Forest & Nature Conservation Policy

Stagecoördinator Forest & Nature Conservation Policy

Contact: jim.vanlaar@wur.nl

Droevendaalsesteeg 3

6708 PB Wageningen

Dit rapport is het product van een afstudeerstage van de master Forest and Nature Conservation aan de Wageningen University & Research. De stage vond plaats in de periode oktober 2022 tot en met februari 2023 bij het bedrijf Schuttelaar & Partners, een communicatieadviesbureau op het gebied van duurzaamheid en gezondheid. Tevens is dit bedrijf het programmabureau van Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Deze stichting werkt samen met verschillende organisaties aan het herstel van de biodiversiteit in Nederland. Dit onderzoek is uitgevoerd onder de vlag van deze stichting.

Afbeelding titelpagina: Lucas Siwy, Pixabay, bewerkt

Samenvatting

Er liggen tal van ruimtelijke opgaven binnen de bebouwde omgeving. Het beschermen en vergroten van de biodiversiteit is daar één van. Gemeenten dragen een grote verantwoordelijkheid voor de inrichting van de openbare ruimte en hebben de mogelijkheid om biodiversiteit hierin een plek te geven. Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel wil het herstel van biodiversiteit in de openbare ruimte stimuleren en gemeenten hierbij ondersteunen. Dit vereist inzicht in hoe gemeenten momenteel werken aan biodiversiteitsherstel en welke uitdagingen er op dit gebied liggen. In dit rapport wordt daarom gekeken naar de huidige stand van zaken, knelpunten en behoeften van gemeenten op het gebied van biodiversiteit. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt welke stappen nodig zijn om de biodiversiteit in het openbaar gebied een impuls te geven.

Er is een toenemend aantal gemeenten dat zich inzet voor natuurontwikkeling en bevordering van biodiversiteit in de openbare ruimte. Hierbij wordt voornamelijk gezocht naar koppelkansen met andere ruimtelijke opgaven, zoals klimaatadaptatie. Momenteel gebeurt er echter veel projectmatig en parallel aan elkaar, waardoor kennis en ervaring vaak nog is versnipperd. Zo blijkt het voor gemeenten lastig om domeinen te verbinden en biodiversiteit binnen de hele organisatie op de kaart te zetten. Daarnaast verliest biodiversiteit als thema het nog vaak van andere ruimtelijke opgaven en maatschappelijke thema's die op het bord van gemeenten liggen.

Er is grote behoefte aan verbinding, zowel in het samenbrengen van kennis als het samenbrengen van stakeholders. Daarnaast is landelijke aandacht en aansturing met een concrete, gedeelde visie gewenst zodat biodiversiteit niet meer alleen gekoppeld aan andere thema's, maar ook eigenstandig als belangrijk thema wordt meegenomen in alle stedelijke processen.

Voor Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel ligt er een belangrijke taak om kennis en ervaringen over biodiversiteitsherstel in de openbare ruimte samen te brengen. Dit biedt gemeenten een handelingsperspectief om biodiversiteit in hun gemeente te versterken. Daarnaast kan het Deltaplan kennisuitwisseling tussen belangrijke stakeholders in de bebouwde omgeving faciliteren en zorgen voor afstemming met de centrale overheid via de agenda Natuurinclusief.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
1.1.	Aanleiding	5
1.2.	Onderzoeksdoel	6
1.3.	Over Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel	7
2.	Methode	8
2.1.	Vraagstukken.....	8
2.2.	Werkwijze.....	8
2.3.	Achtergrond van de deelnemende gemeenten	10
2.4.	Belangrijke begrippen	11
3.	Stand van zaken.....	12
3.1.	Motivatie.....	12
3.2.	Verankering van biodiversiteit in beleid	13
3.3.	Biodiversiteit in de praktijk	16
3.4.	Samenwerkingsverbanden.....	19
4.	Inventarisatie knelpunten	20
4.1.	Ontbreken van draagvlak	20
4.2.	Onvoldoende kennis en middelen	22
5.	Behoeften van gemeenten	26
5.1.	Kennisbehoeften	26
5.2.	Behoeftte aan samenwerking	27
6.	Conclusies en aanbevelingen	30
6.1.	Belangrijkste conclusies	30
6.2.	Aanbevelingen voor de rol van Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel	30
7.	Referenties	34
8.	Bijlagen	36
I.	Vragenlijst enquête	36
II.	Vragenlijst interviews	37

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Door de toename in verstedelijking en intensivering van landgebruik is de biodiversiteit in Nederland de afgelopen decennia achteruit gegaan (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2020). Dit is voornamelijk te zien in de stedelijke- en agrarische gebieden. De flora en fauna in deze gebieden is erg veranderd in de afgelopen eeuw en de populatie kenmerkende soorten is sterk afgenomen. Sinds 1900 zijn akkerplanten met 35%, graslandvlinders met 80%, en weidevogels met 85% achteruitgegaan (CBS, 2020). Van elk van de 18 soortgroepen in Nederland blijkt ten minste 33% van de soorten op de Rode Lijst te staan. In sommige soortgroepen is het aandeel bedreigde en verdwenen soorten zelfs nog hoger (Compendium voor de Leefomgeving, 2020).

Met de afname van de biodiversiteit komen ook de ecosystemen onder druk te staan (Knecht, 2014). Een stabiel ecosysteem kan bijdragen aan het vastleggen van CO₂, tegengaan van hittestress, bijdragen aan waterzuivering en retentie, luchtkwaliteit, voedselvoorziening en gezondheid (Planbureau voor de leefomgeving, 2020) (Figuur 1). Daarnaast draagt een hoge biodiversiteit bij aan een veerkrachtige natuur, vruchtbare bodem en het tegengaan van het verspreiden van ziekten (Planbureau voor de Leefomgeving, z.d.). Het herstel van de biodiversiteit in Nederland is voor het behoud van deze ecosystemediensten dus cruciaal (Almond, 2022).

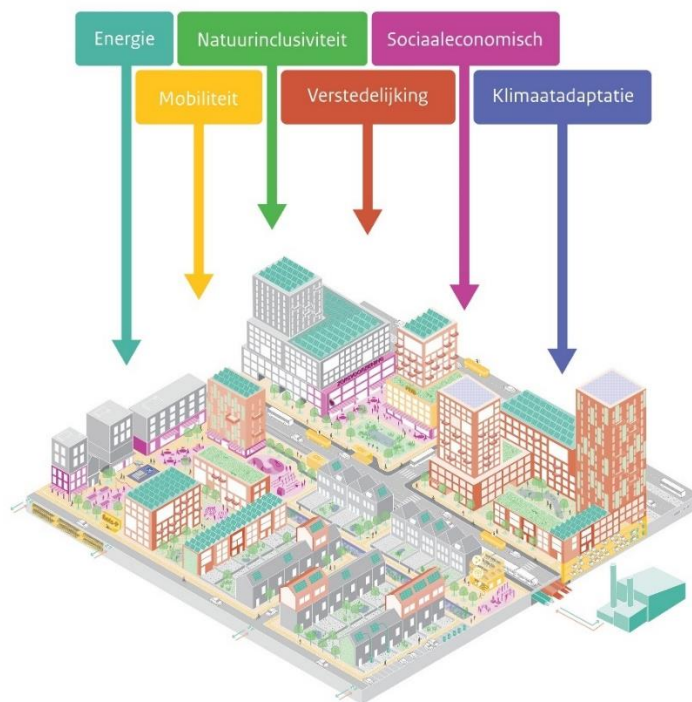

Figuur 1. Voorbeelden van ecosystemediensten in Nederland. Bron: PBL, WUR, CICES, Graadmeter Diensten van Natuur, 2014.

Naar aanleiding van de alarmerende cijfers met betrekking tot biodiversiteitsverlies hebben het Rijk en de provincies in 2013 het Natuurpact getekend. Hierin staan afspraken over de ambities en financiering van het Nederlands natuurbeleid tot 2027. Zo is afgesproken dat de provincies in de periode 2011-2027 minimaal 80.000 hectare nieuwe natuur inrichten (Planbureau voor de Leefomgeving & Wageningen University and Research, 2020). Het uitvoeringsprogramma Natuur borduurt voort op de bestaande afspraken van provincies en Rijk in het Natuurpact en het gezamenlijke ambitiedocument Nederland Natuurpositief (Interprovinciaal Overleg & Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2020). Met het Programma Natuur zetten het Rijk en de

provincies samen met maatschappelijke partners zich de komende jaren in om de natuur verder versterken en verbeteren. Vanuit dit programma wordt momenteel ook de Agenda Natuurinclusief opgesteld waarin partijen uit verschillende maatschappelijke domeinen concrete doelen opstellen voor natuurinclusiviteit op het gebied van bouw, energie, financiële sector, gezondheid, infrastructuur, landbouw, onderwijs & bewustwording, vrije tijdseconomie en water (Interprovinciaal Overleg & Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedkwaliteit, 2022).

Overheden moeten zich de komende jaren inzetten om deze ambities en beleidsdoelstellingen in de praktijk werkbaar te maken (Sanders et al., 2020). Het beschermen en herstellen van de biodiversiteit in het stedelijk gebied is daar één van (Veerkamp, 2023). In het stedelijk gebied dragen gemeenten een grote verantwoordelijkheid voor de inrichting van de openbare ruimte (Figuur 2). Zij moeten onder de Omgevingswet uiterlijk 31 december 2023 een omgevingsvisie hebben vastgesteld (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, z.d.). In deze visie leggen de gemeenten hun ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving van het hele grondgebied voor de lange termijn vast (Informatiepunt Leefomgeving, z.d.). Bij het opstellen van deze visie en de inrichting van de openbare ruimte hebben gemeenten de kans om zich in te zetten voor de bescherming en versterking van de biodiversiteit in het stedelijk gebied (Platform 31 & CROW, 2021). Voor het belang van de biodiversiteit voor de gezondheid en leefbaarheid van de stad is dit cruciaal (Knegt, 2014).

Figuur 2. Illustratie ruimtelijke opgaven in het stedelijk gebied. Bron: PosadMaxwan, Integrale Wijkaanpak in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2020.

1.2. Onderzoeksdoel

Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel wil het herstel van biodiversiteit in de openbare ruimte stimuleren en gemeenten hierbij ondersteunen. Dit vereist inzicht in hoe gemeenten momenteel werken aan biodiversiteitsherstel en welke uitdagingen er op dit gebied liggen. In dit rapport wordt daarom gekeken naar de huidige stand van zaken, knelpunten en behoeften van gemeenten op het gebied van biodiversiteit. De resultaten zullen worden gebruikt om invulling te geven aan de rol van Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel met betrekking tot biodiversiteitsvraagstukken in de openbare ruimte.

1.3. Over Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel

Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel (hierna: Deltaplan) is een beweging waarin bedrijven, boerenorganisaties, banken, natuurorganisaties, wetenschappers, overheden en burgers intensief samenwerken aan het ombuigen van biodiversiteitsverlies naar biodiversiteitsherstel (Samen voor Biodiversiteit, z.d.)

De partners en supporters van het Deltaplan geven een commitment af om te werken aan biodiversiteitsherstel in Nederland. Toelating als partner vindt plaats door middel van een formele toets door het bestuur van de stichting op basis van verschillende criteria. Daarnaast vraagt de stichting jaarlijks een financiële bijdrage afhankelijk van het type organisatie (Samen voor Biodiversiteit, z.d.).

Momenteel zijn er 14 gemeenten partner van het Deltaplan:

- Apeldoorn
- Arnhem
- Delft
- Den Haag
- Hillegom, Lisse, Teylingen
- Hoeksche Waard
- Leiden
- Maashorst
- Land van Cuijk
- Tilburg
- Wageningen
- Zwolle

1.3.1. Succesfactoren van het Deltaplan

In het Deltaplan zijn vijf succesfactoren gedefinieerd die het voor grondgebruikers aantrekkelijk maken een bijdrage te leveren aan herstel van biodiversiteit. Deze succesfactoren zijn:

1. Draagvlak en gedeelde waarden;
2. Het realiseren van nieuwe verdienmodellen;
3. Stimulerende en coherente wet- en regelgeving;
4. Nieuwe kennis en innovatie;
5. Gebiedsgerichte samenwerking tussen alle grondgebruikers in een regio.

Naast de succesfactoren wordt er binnen het Deltaplan ook gewerkt aan de thema's Monitoring, Infranatuur en Biodiversiteit in de bebouwde omgeving. Voor elke succesfactor en thema bestaat er een werkgroep die met het onderwerp aan de slag is en waarin partners gezamenlijk stappen zetten op het gebied van biodiversiteit (Samen voor Biodiversiteit, z.d.).

1.3.2. Ambities voor de openbare ruimte

Het Deltaplan heeft voor de openbare ruimte twee ambities gesteld:

1. De openbare ruimte wordt ecologisch beheerd;
2. Iedere nieuwe ruimtelijke ontwikkeling levert een toename op van de biodiversiteit.

2. Methode

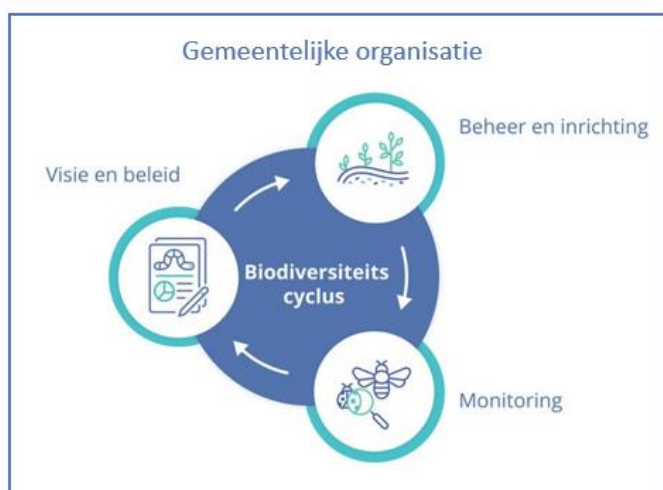
Leeswijzer: In dit hoofdstuk wordt de werkwijze van dit onderzoek uitgelegd. Hier zijn onder andere de onderzoeksvragen en achtergrondinformatie over de deelnemers van dit onderzoek te vinden. Daarnaast worden enkele belangrijke begrippen in dit onderzoek toegelicht.

2.1. Vraagstukken

Centraal in de aanpak van dit onderzoek stond de volgende **hoofdvraag**:

Waar liggen de grootste uitdagingen en kansen bij gemeenten voor biodiversiteitsherstel in de openbare ruimte, en welke ondersteuning van Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel is hierbij gewenst?

Voor het beantwoorden van de hoofdvraag is het van belang om inzicht te krijgen hoe biodiversiteit momenteel is verankerd in de gemeentelijke organisatie op het gebied van visie en beleid, beheer en inrichting, en monitoring (Figuur 3). Daarnaast is het belangrijk om te begrijpen wat gemeenten motiveert om aan biodiversiteitsherstel te werken.

Figuur 3 Conceptueel diagram van de verankering van biodiversiteit in de organisatorische structuur van instanties. Aangepast vanuit: TAUW. Biodiversiteit in het stedelijk gebied, z.d.

Dit leidt tot de volgende **deelvragen**:

1. *Waarvoor worden gemeenten gemotiveerd om aan biodiversiteit te werken?*
2. *In hoeverre is biodiversiteitsherstel verankerd in het beleid van gemeenten?*
3. *Hoe zijn gemeenten in de praktijk bezig met biodiversiteitsherstel?*
4. *Waar liggen de grootste uitdagingen van gemeenten omtrent biodiversiteitsherstel?*
5. *Welke behoeften hebben gemeenten op het gebied van biodiversiteit?*
6. *Welke ondersteuning van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en haar partners is gewenst?*

2.2. Werkwijze

Voor dit onderzoek is op twee verschillende manieren data verzameld. Allereerst is een enquête landelijk uitgezet naar gemeenten. Hiervoor is gebruik gemaakt van het netwerk van Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel (hierna: Deltaplan) en Stichting Steenbreek. Daarnaast zijn enkele diepte-interviews gehouden met verscheidene gemeenten en Stichting Steenbreek.

2.2.1. Enquête

De enquête bestond in totaal uit 20 vragen (Bijlage I). De vragen zijn van tevoren afgestemd met Stichting Steenbreek en een gemeentelijke beleidsmedewerker.

De enquête is in totaal door 96 individuen ingevuld. De functie bij de gemeente van de respondenten varieerde, onderstaande functies zijn ingevuld:

- Beleidsmedewerker
- Beheerder
- Adviseur
- Werkvoorbereider
- Raadslid
- Projectmanager
- Stadsecoloog

Van negen gemeenten hebben meerdere ambtenaren de enquête ingevuld. In deze gevallen zijn de antwoorden van deze individuen vergeleken en eenmaal meegenomen in de analyse, zodat een gemeente niet twee keer werd meegewogen. In het geval van tegenstrijdige antwoorden is dit meegenomen in de discussie van de resultaten.

2.2.2. Diepte-interviews

Er is met acht ambtenaren van verschillende gemeenten en een medewerker van Stichting Steenbreek een diepte-interview afgelegd (Tabel 1). Sommige gemeenten hebben zowel de enquête ingevuld als een interview gegeven. Er is hiermee rekening gehouden door de antwoorden van de ambtenaren van dezelfde gemeenten maar één keer in de resultaten mee te laten wegen. De interviews dienen daarnaast voornamelijk als aanvulling op en verduidelijking van de enquêteresultaten.

Tijdens de interviews werd gebruik gemaakt van een standaardlijst met vragen (Bijlage II). Deze vragen dienden voornamelijk als basis van het interview en konden naar behoeven worden aangevuld.

In totaal hebben 80 gemeenten deelgenomen aan het onderzoek (Tabel 1).

Tabel 1. Gemeenten die hebben deelgenomen aan het onderzoek.

Albrandswaard	Den Helder	Landsmeer	Overbetuwe
Alphen aan den Rijn	Dordrecht	Land van Cuijk	Putten
Altena	Dronten	Leiden	Reusel-De Mierden
Amsterdam	Edam-Volendam	Lelystad	Roerdalen
Apeldoorn	Ede	Lingewaard	Roermond
Arnhem	Groningen	Losser	Roosendaal
Bergeijk	Goes	Maasgouw	Rotterdam
Bergen, Uitgeest,	Gouda	Maashorst	Schiedam
Castricum, Heilo	Haarlemmermeer	Maastricht	Steenwijkerland
Bernheze	Heemskerk	Meppel	Utrechtse Heuvelrug
Best	Heemstede	Nieuwegein	Valkenswaard
Bodegraven-	Helmond	Nijkerk	Veldhoven
Reeuwijk	Hillegom, Lisse en	Nijmegen	Venray
Brummen	Teylingen	Noardeast-Fryslân	Vijfheerenlanden
Bunnik	Hoeksche Waard	Noordwijk	Vlieland
Cranendonck	Hof van Twente	Nuenen, Gerwen en	Vlissingen
Dalfsen	Hollands Kroon	Nederwetten	Waadhoeke
De Bilt	Horst aan de Maas	Oegstgeest	Wierden
De Fryske Marren	Houten	Oirschot	Winterswijk
De Ronde Venen	IJsselstein	Olst-Wijhe	
Delft	Kapelle	Ommen	
Den Haag	Krimpenerwaard	Oost Gelre	

Legenda

Interview

Interview + enquête

2.2.3. Overige dataverzameling

P10 is een samenwerkingsverband van de 30 grootste plattelandsgemeenten in Nederland (P10, z.d.). Deelnemende gemeentes zijn veelal groot in oppervlakte en hebben een kleine stedelijke kern. Tijdens de wintersessie van P10 op 22 november 2022 is samen met Sabine van Rooij, onderzoeker bij Wageningen University & Research, een workshop gehouden over landschapselementen en biodiversiteit. Tijdens deze workshop is voor dit onderzoek input verzameld door middel van een Mentimeter over hoe de aanwezige plattelandsgemeenten bezig zijn met biodiversiteitsherstel en welke knelpunten ze hierbij ondervinden. Deze data is gebruikt ter ondersteuning van de resultaten uit de enquête.

2.2.4. Privacy

Er is gekozen om gegevens van respondenten te anonimiseren in de resultaten. Dit zodat respondenten zo veel mogelijk de vrijheid voelden om naar eigen inzicht de vragen te beantwoorden. Er worden daarom geen specifieke gemeenten genoemd bij de citaten. Wel is gekeken naar de achtergrond van de gemeenten, bijvoorbeeld de grootte en locatie. Hierdoor kunnen enige verschillen tussen gemeenten toch worden waargenomen.

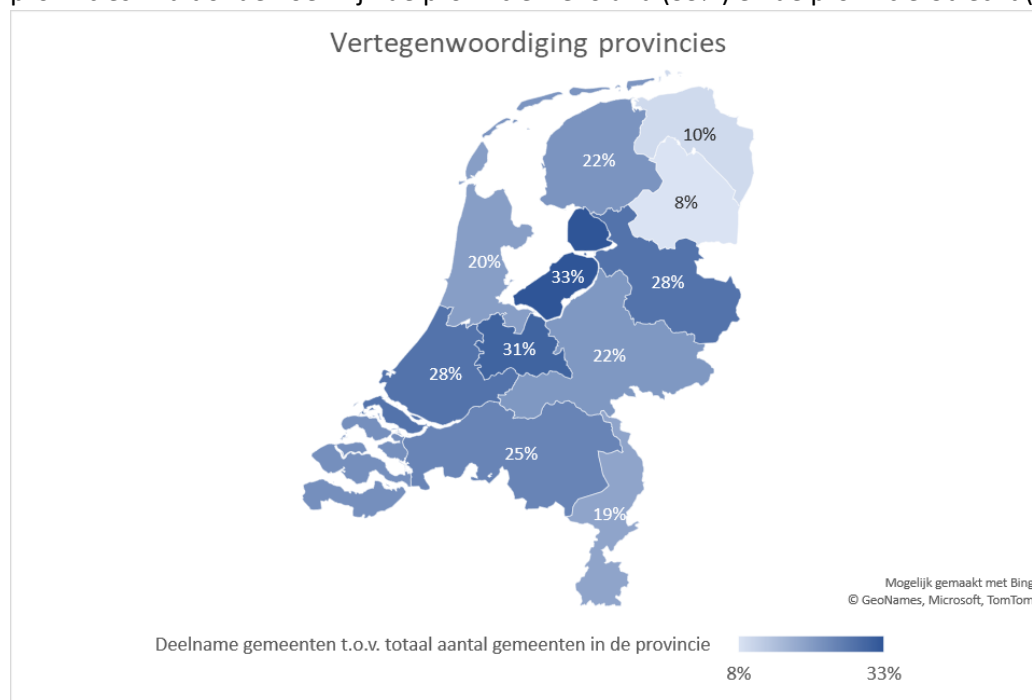
Voor het behoud van privacy zijn de volledige transcripten van de diepe-interviews niet bij dit rapport inbegrepen. Mocht hier interesse in zijn dan kan dat, indien er toestemming van beiden partijen is, worden opgevraagd bij het Deltaplan Biodiversiteitsherstel.

2.3. Achtergrond van de deelnemende gemeenten

Om verschillen tussen gemeenten in dit onderzoek waar te kunnen nemen is de achtergrond van de deelnemende gemeenten verkend. Hiervoor werd gekeken naar de geografische ligging en de stedelijkheid van de gemeenten.

2.3.1. Representatie gebieden in Nederland

In Figuur 4 is het percentage deelnemende gemeenten in dit onderzoek ten opzichte van het totaal aantal gemeenten in de desbetreffende provincie weergegeven. De best gerepresenteerde provincies in dit onderzoek zijn de provincie Flevoland (33%) en de provincie Utrecht (31%).

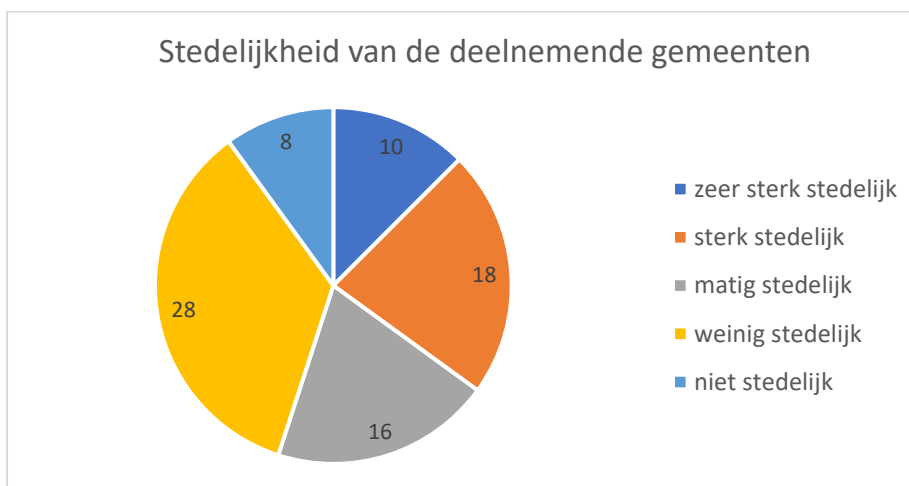
Figuur 4. Percentage gemeenten dat heeft bijgedragen aan dit onderzoek ten opzichte van het totaal aantal gemeenten per provincie (vanaf 31 januari 2023).

2.3.2. Stedelijkheid van de deelnemende gemeenten

De stedelijkheid van een gemeente geeft de concentratie van menselijke activiteiten (wonen, werken, naar school gaan, winkelen, uitgaan etc.) weer. Als maatstaf voor de stedelijkheid van gemeenten wordt de gemiddelde omgevingsadressendichtheid (OAD) gebruikt (Centraal Bureau voor de Statistiek, z.d.) De OAD is het gemiddeld aantal adressen per vierkante kilometer binnen een cirkel met een straal van één kilometer voor ieder adres (Centraal Bureau voor de Statistiek, z.d.). De OAD van een gemeente wordt verkregen door het gemiddelde te nemen over alle adressen in een gemeente. Op grond van deze OAD is aan iedere gemeente een stedelijkheidsklasse toegekend met de volgende klassenindeling:

- zeer sterk stedelijk: gemiddelde OAD van 2500 of meer adressen per km² (o.a. Amsterdam);
- sterk stedelijk: gemiddelde OAD van 1500 tot 2500 adressen per km² (o.a. Arnhem);
- matig stedelijk: gemiddelde OAD van 1000 tot 1500 adressen per km² (o.a. de Bilt);
- weinig stedelijk: gemiddelde OAD van 500 tot 1000 adressen per km² (o.a. Oirschot);
- niet stedelijk: gemiddelde OAD van minder dan 500 adressen per km² (o.a. Maashorst).

In Figuur 5 is de stedelijkheid van gemeenten die deelnemen aan dit onderzoek te zien. De meeste gemeenten die deelnamen aan dit onderzoek behoren tot de klasse 'weinig stedelijk'.

Figuur 5. De stedelijkheid van gemeenten die deelnamen aan dit onderzoek. De klassering van gemeenten is gebaseerd op de gemiddelde omgevingsadressendichtheid van de gemeente per km².

2.4. Belangrijke begrippen

Biodiversiteit

Biodiversiteit staat voor biologische diversiteit en omvat de totale verscheidenheid van alle levende planten en dieren op aarde. Biodiversiteit betreft zowel de variatie in soorten, als ook de erfelijke variatie binnen soorten en de variatie aan levensgemeenschappen of ecosystemen. Zowel bedreiging, bescherming en herstel van biodiversiteit zijn de onderwerpen van dit thema (Compendium voor de Leefomgeving, z.d.).

Biodiversiteitsherstel

Activiteiten/processen die resulteren in de verhoging van de biodiversiteit (Samen voor Biodiversiteit, z.d.). Voorbeelden zijn onder andere:

- Het verbeteren van de aantrekkelijkheid van het landelijk gebied voor planten en dieren.
- Creëren van gunstige leefomstandigheden voor wilde dieren en planten.
- Natuurvriendelijk inrichten van openbaar groen.

3. Stand van zaken

Leeswijzer: In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken die inzicht geven in hoe gemeenten momenteel werken aan biodiversiteitsherstel. De deelvragen die met deze resultaten beantwoord worden zijn telkens in het blauw gemarkeerd. De vragen uit de enquête zijn terug te vinden in het bijschrift van het figuur. Onderbouwende citaten bij de resultaten zijn weergegeven met een aanhalingsteken.

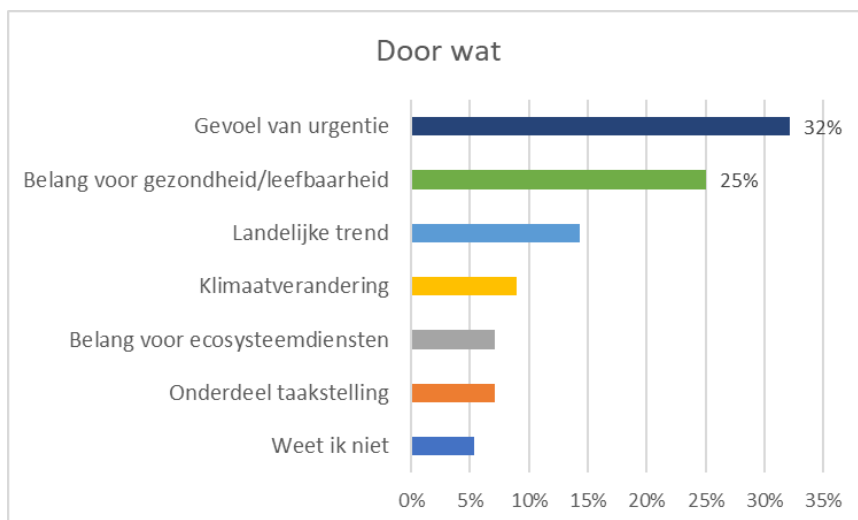
3.1. Motivatie

Deelvraag 1. Waardoor worden gemeenten gemotiveerd om aan biodiversiteit te werken?

Gemeenten hebben verschillende beweegredenen om aan biodiversiteit te werken. Er is hierbij onderscheid gemaakt tussen door *wat* en door *wie* gemeenten gemotiveerd worden om aan biodiversiteit te werken.

3.1.1. Door wat

Een gevoel van urgentie is voor gemeenten de voornaamste reden om aan biodiversiteitsherstel te werken (33%) (Figuur 6). Dit laat zien dat de meeste ambtenaren zich bewust zijn van de huidige situatie rondom biodiversiteitsverlies en dat er ook bij hen een verantwoordelijkheid ligt om iets aan deze situatie te doen. Daarbij speelt het belang van biodiversiteit voor de gezondheid en leefbaarheid van de stad een belangrijke rol (25%). 14% van de gemeenten noemden daarnaast dat de ontwikkelingen op landelijk (beleids)niveau en de toename van aandacht voor dit onderwerp een reden voor hen is om ook aan biodiversiteitsherstel te werken. Enkele gemeenten koppelen biodiversiteit aan andere maatschappelijke vraagstukken zoals klimaatverandering en het belang voor ecosysteemdiensten, zoals bestrijding van invasieve soorten. Daarnaast gaf 6% van de respondenten gaf aan niet te weten waardoor de gemeente gemotiveerd wordt om aan biodiversiteitsherstel te werken (Figuur 6).

Figuur 6. Verschillende beweegredenen die gemeenten motiveren om aan biodiversiteit te werken, uitgedrukt in percentage. Vraag: Door wat wordt uw gemeente gemotiveerd om aan biodiversiteit te werken? (open vraag).

3.1.2. Door wie

Als wordt gekeken door *wie* gemeenten gemotiveerd worden om aan biodiversiteit te werken, dan komt dit voornamelijk vanuit de gemeentelijke organisatie zelf (56%) (Figuur 7). Zowel de medewerkers van de gemeente als de raad (zie paragraaf 2.1) spelen hier een belangrijke rol in (beiden 28%).

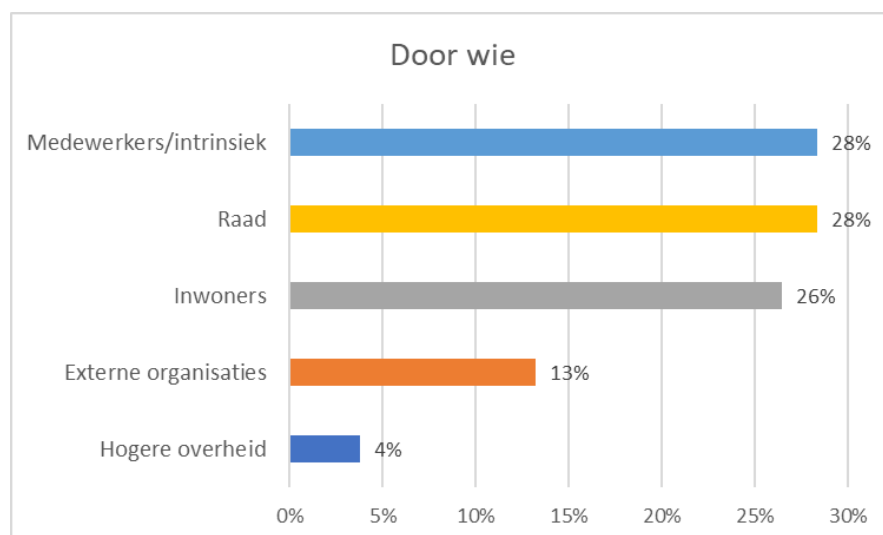
Daarnaast geeft 26% van de gemeenten aan dat er veel initiatief komt vanuit inwoners. Inwoners starten bijvoorbeeld projecten of kloppen bij de gemeente aan, waardoor de gemeente wordt bewogen aandacht te besteden aan dit onderwerp. Ook externe organisaties, waaronder het Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid (IVN) Stichting Steenbreek en lokale verenigingen, blijken belangrijk in het motiveren van gemeenten (13%).

“ Alle aandacht die er voor is, zowel op bestuurlijk niveau als via inwoners. Daarnaast zijn er veel externe initiatieven, zoals samen voor biodiversiteit, die inspirerend zijn.

Het is dus met name een intrinsieke motivatie vanuit de gemeente en haar inwoners. Slechts 4% van de gemeenten noemde hogere overheden als bron van motivatie (Figuur 7).

“ Binnen de gemeente is een ‘groep’ medewerkers vanuit eigen motivatie begaan met het onderwerp. Daarnaast wordt de biodiversiteit als onderdeel van een gezonde leefomgeving gezien. Nu dat duidelijk in de gevarenzone zit, is het hoog op de agenda komen te staan.

“ Bewoners en medewerkers vragen erom en door het veranderen van het beheer zie je al vrij snel resultaat. Dit geeft voldoening bij de beheerders (o.a. ikzelf).

Figuur 7. Verschillende groepen die gemeenten motiveren om aan biodiversiteit te werken, uitgedrukt in percentage. Vraag: Door wie wordt uw gemeente gemotiveerd om aan biodiversiteit te werken? (open vraag).

3.2. Verankering van biodiversiteit in beleid

Deelvraag 2. In hoeverre is biodiversiteitsherstel verankerd in het beleid?

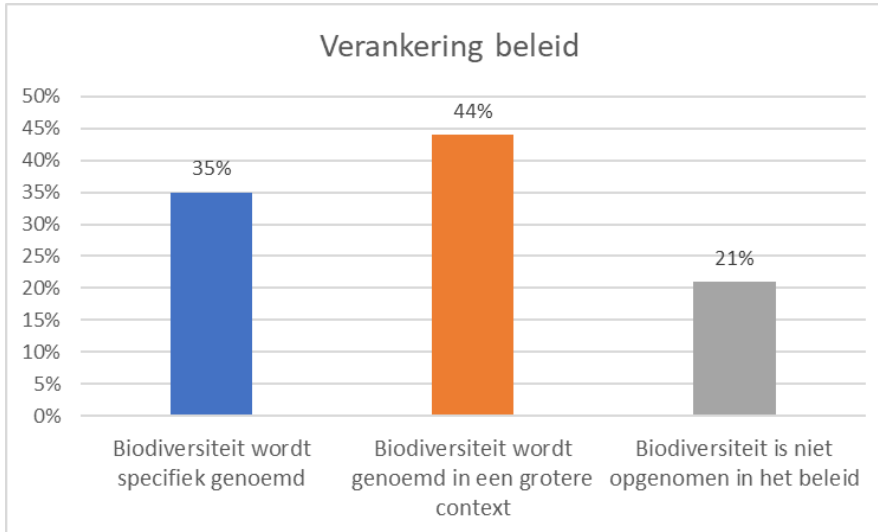
Gemeenten kunnen hun ambities en plannen op het gebied van biodiversiteitsherstel vastleggen in hun beleid. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het specifiek noemen van biodiversiteit of het opnemen van biodiversiteit onder een breder thema (bijvoorbeeld klimaatadaptatie of duurzaamheid).

Figuur 8 laat zien dat 79% van de gemeenten biodiversiteit heeft opgenomen in het beleid. Biodiversiteit wordt in dit beleid vaak geschaard onder een grotere context en gekoppeld aan een maatschappelijk thema zoals klimaatadaptatie (44%).

“ De biodiversiteit verhogen in combinatie met hitte stress voorkomen.

II Het programma biodiversiteit is 1 van de 4 thema's van het programmaplan duurzaamheid (andere zijn circulaire economie, klimaatadaptatie en energietransitie).

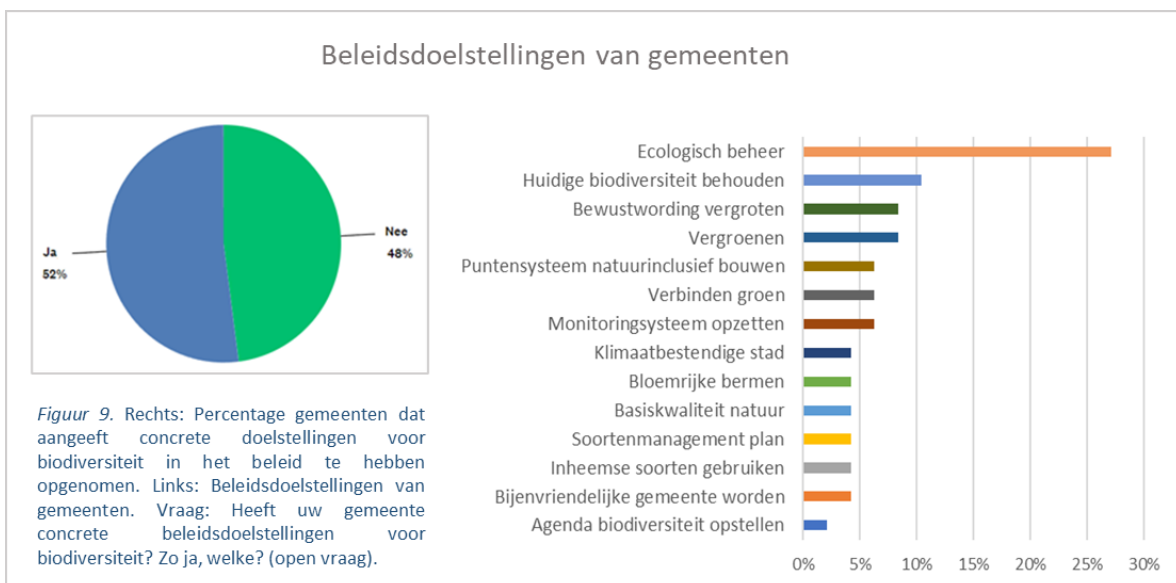
21% van de gemeenten gaf daarnaast aan momenteel geen beleid omtrent biodiversiteit te hebben. De redenen hiervoor zullen in hoofdstuk 4 'Inventarisatie knelpunten' verder worden besproken.

Figuur 8. Het voorkomen van biodiversiteit in gemeentelijk beleid. Vraag: Heeft uw gemeente beleid omtrent biodiversiteit? (1 keuze).

3.2.1. Beleidsdoelstellingen

Een vervolgstap in het borgen van biodiversiteit in het gemeentelijk beleid is het opstellen van concrete doelstellingen voor biodiversiteitsherstel. Dit zorgt voor de omzet van ambities naar realiteit en maakt het beleid meetbaar en uitvoerbaar. Van de gemeenten die momenteel beleid hebben op het gebied van biodiversiteit geeft 52% aan ook daadwerkelijk concrete doelstellingen voor het bevorderen van biodiversiteit te hebben in het beleid (Figuur 9).

De doelstellingen van gemeenten richten zich voornamelijk op het ecologisch en natuurvriendelijk maken van het eigen beheer (27%). Hieronder valt bijvoorbeeld ecologisch bermbeheer, maai-beleid en aanleggen van natuurvriendelijke oevers. Opvallend is dat de tweede meest voorkomende

doelstelling het behoud van de huidige biodiversiteit is (10%) (Figuur 9). Dit kan betekenen het daadwerkelijk bevorderen van biodiversiteit echt nog een stap verder is voor gemeenten.

“ *Werken aan het stoppen van de achteruitgang en behoud van de biodiversiteit*

Voorbeelden van genoemde concrete doelen van gemeenten waren:

- 100% ecologisch beheer bermen;
- Verhouding gras/kruidenrijk gras - jaarlijks 10.000 m² omvormen;
- Verhouding verharding/groen verbeteren - jaarlijks 1800 m² omzetten naar groen;
- Uitbreiding van groen in de gemeente met 10% in 2030, het groen heeft minimaal 3 functies (ecosysteemdiensten);
- Aanleg van 40 hectare bijenlandschap.

Behalve de bovengenoemde doelstellingen bleven de meeste doelen van gemeenten echter vrij vaag en lastig meetbaar:

“ *Echt specifieke doelstellingen hebben we nog niet. We hebben wel ambities opgenomen. Maar dat is niet gekwantificeerd of de meesten zijn niet kwantificeerbaar. Dat zijn allemaal nog zaken die op andere plekken of individueel nog uitgewerkt moeten worden.*

“ *Als ik naar afgelopen tijd kijk, dan merk je wel dat het steeds meer doordringt. We moeten er iets mee doen, maar het is lastig om je vinger erop te leggen wat je dan precies moet doen.*

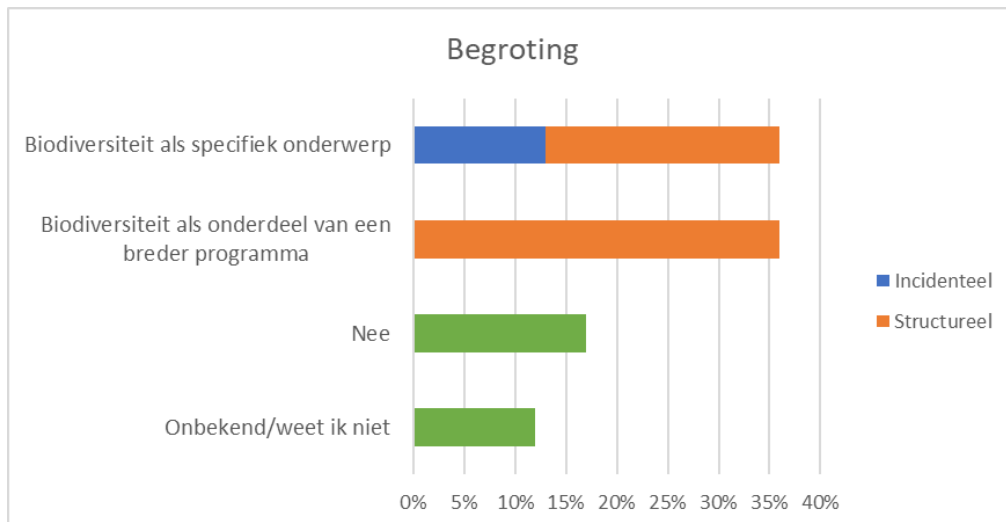
Hierbij gaven gemeenten wel aan dat, zelfs zonder concrete en meetbare doelen, het opnemen van ambities in het beleid een houvast en handelingsperspectief biedt. Dit stimuleert bijvoorbeeld andere organisaties om biodiversiteit in de nieuwe stedelijke ontwikkelingen op te nemen.

“ *We hebben eigenlijk enkel streefbeelden geformuleerd. Hoe zien wij de stedelijke omgeving en de agrarische omgeving, en welke koppelingen van andere belangen kun je daarin maken. Het is wel een beetje vaag, maar wel een richting die we met zijn allen hebben afgesproken. Dat maakt het voor mij hanteerbaar om bij gebiedsontwikkelingen te kunnen zeggen kijk, dit hebben we met zijn allen afgesproken.*

3.2.2. Opnemen van biodiversiteit in de begroting

Voor het uitvoeren van de beleidsdoelstellingen op het gebied van biodiversiteit is financiering nodig. Gemeenten kunnen daarvoor het onderwerp biodiversiteit opnemen in hun begroting. Er wordt hierbij ook weer onderscheid gemaakt of het als specifiek onderwerp, of onder een grotere context is opgenomen in de begroting. Daarnaast kan het gaan om een incidenteel of structureel budget:

- Incidentele baten en lasten betreffen die posten die het begrotingssaldo incidenteel beïnvloeden. Het gaat om eenmalige zaken en om (meerjarige) projecten of subsidies als deze eveneens het karakter van tijdelijkheid en een eindig doel hebben. Baten en lasten die zich drie jaar of minder voordoen kunnen kwalificeren als incidenteel;
- Baten en lasten die zich vier jaar of langer voordoen zijn in beginsel structureel van aard.

Figuur 10. Het opnemen van biodiversiteit als onderwerp in de begroting. Vraag: Is het onderwerp biodiversiteit in de begroting van uw gemeente opgenomen? (1 keuze).

Binnen de begroting wordt biodiversiteit zowel als specifiek onderwerp als onder een grotere context opgenomen (beiden 36%) (Figuur 10). Ook hier worden dus weer naar koppelkansen gezocht met andere maatschappelijke thema's zoals klimaatadaptatie. Hierbij wordt dan wel vaak een structureel budget gereserveerd.

Daarnaast heeft 17% van de gemeenten biodiversiteit helemaal niet opgenomen in de begroting, en is 12% niet op de hoogte of er financiën beschikbaar zijn gesteld voor biodiversiteit door de gemeente (Figuur 10).

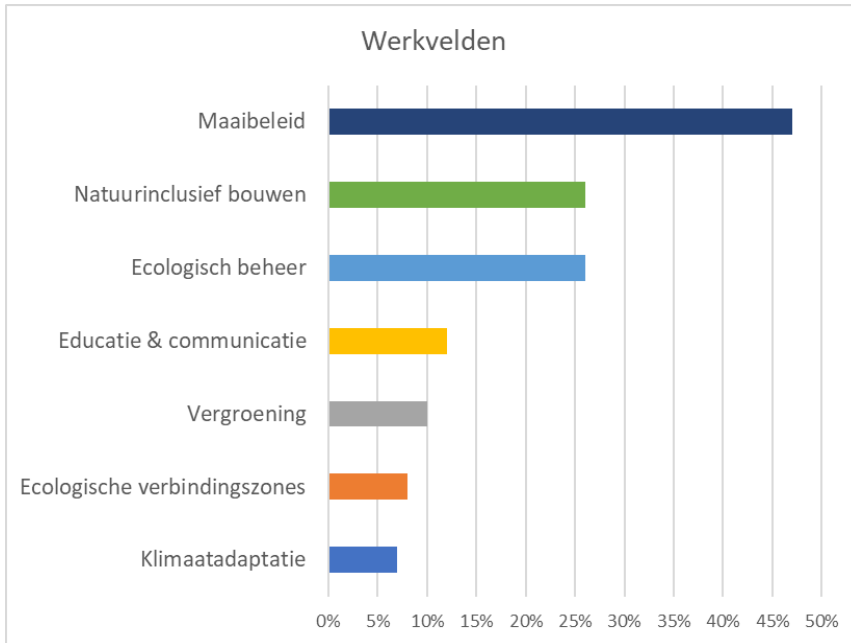
3.3. Biodiversiteit in de praktijk

Deelvraag 3. Hoe zijn gemeenten in de praktijk bezig met biodiversiteitsherstel?

Er kan op verschillende thema's worden gewerkt aan het bevorderen van biodiversiteit in de praktijk (Figuur 11). De meeste gemeenten geven aan dit voornamelijk binnen het maaibeleid te doen (47%). Hieronder valt bijvoorbeeld de aanleg van bloemrijke stroken en gefaseerd maaien. Daarnaast is natuurinclusief bouwen en het implementeren van ecologisch beheer een belangrijk thema voor gemeenten (26%). Zo hebben enkele gemeenten een puntensysteem voor natuurinclusief bouwen, en zijn andere gemeenten momenteel bezig om dit te ontwikkelen (Nest Natuurinclusief, z.d.).

Veel gemeenten gaven ook aan dat ze niet binnen een specifiek thema werken aan biodiversiteit, maar het meer projectmatig aanpakken. Binnen de projectontwikkeling wordt dan bijvoorbeeld gezocht naar mogelijkheden om biodiversiteit te borgen, zoals in het ontwerp van nieuwbouwwijken.

- “ Stimuleren van biodiversiteit staat nog redelijk in de kinderschoenen. We zijn bezig met o.a. maaibeleid, geveltuintjes e.d. Projectmatig pakken we biodiversiteit aan.”
- “ Biodiversiteit is geen speerpunt. Het wordt wel genoemd in beleidsstukken en er wordt gewerkt aan vlinder- en bijenstroken.
- “ Er wordt sterk ingezet op de energietransitie. Natuurlijk ook omdat ook daar een opgave vanuit de regionale energiestrategie ligt. [...] Ecologie en diversiteit zie je wel in alle plannen, maar het is niet te zeggen waar precies nou effort in wordt gestoken.

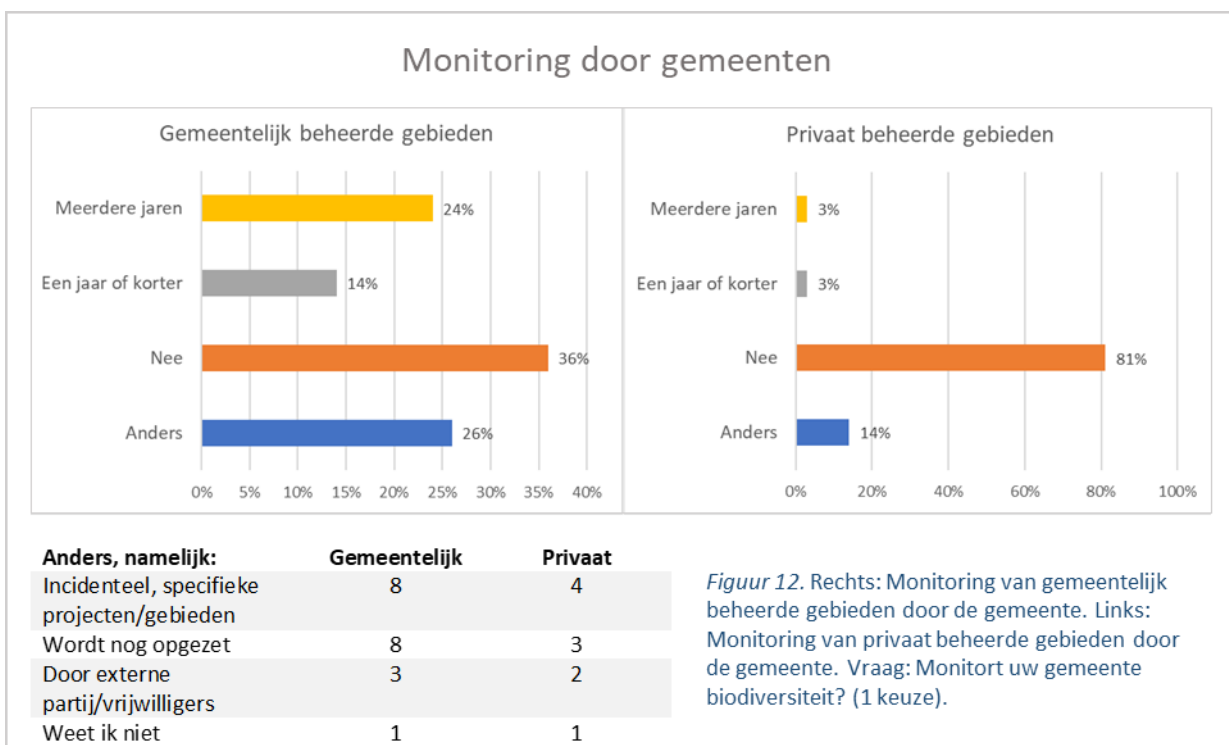

Figuur 11. Werkvelden van gemeenten rondom het onderwerp biodiversiteit. Vraag: Op welk thema wordt door uw gemeente voornamelijk gewerkt aan biodiversiteit? (open vraag).

3.3.1. Monitoring

Het monitoren van soorten is een belangrijk middel om inzicht te krijgen in de doelmatigheid van maatregelen. Op basis van deze kennis kunnen gemeenten hun beleid waar nodig aanpassen (Jones, 2013). Bij dit onderwerp wordt onderscheid gemaakt tussen gemeentelijk beheerde gebieden en privaat beheerde gebieden (Figuur 12).

■ *Monitoren betekent ook meer kennis opdoen door langjarig te volgen wat de inzet van je beleid doet, of wat de gevolgen van een besluit doen.*

Figuur 12. Rechts: Monitoring van gemeentelijk beheerde gebieden door de gemeente. Links: Monitoring van privaat beheerde gebieden door de gemeente. Vraag: Monitort uw gemeente biodiversiteit? (1 keuze).

In de gemeentelijk beheerde gebieden voert 38% van de gemeenten monitoring uit, waarvan 24% al meerdere jaren (Figuur 12). Daarnaast geven gemeenten vaak aan dat monitoring niet door henzelf, maar bijvoorbeeld door een ecologisch adviesbureau of door vrijwilligers(organisaties) wordt uitgevoerd.

“ We starten in 2023 met ecologische bermbeheer en vragen IVN en natuurwerkgroepen van wijkcommissies om ons daarin te ondersteunen.

Sommige gemeenten noemden ook dat monitoring incidenteel bij enkele projecten of gebieden wordt uitgevoerd, of dat er op dit moment een monitoringsplan wordt opgesteld. Daarnaast gaf 36% van de gemeenten aan dat ze momenteel helemaal geen monitoring uitvoeren.

“ IVN monitort een maaiproef en we hebben sinds kort een eigen ecooloog die dit op zou moeten pakken.

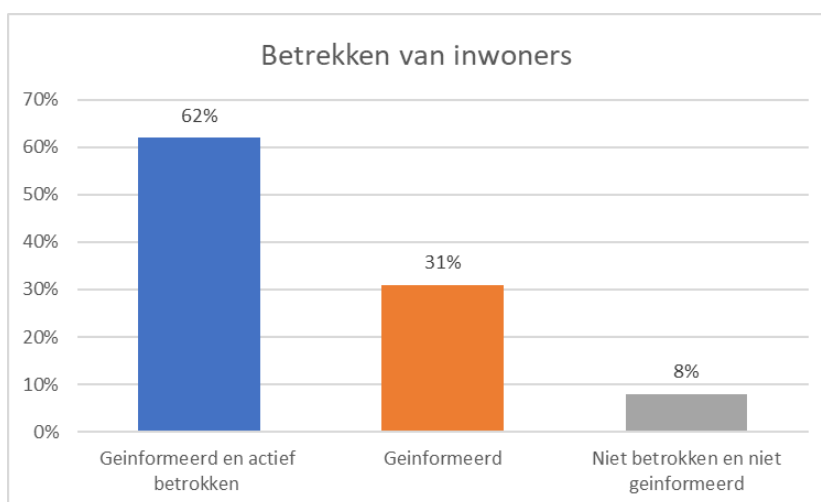
In de private gebieden door zelfs door slechts 6% van de gemeenten gemonitord (Figuur 12). Er is hierbij dus een duidelijk verschil te zien tussen de monitoring in gemeentelijke- en privaat beheerde gebieden. Wel gaven ook hier enkele gemeenten aan dat ze de intentie hebben om dit op te pakken.

“ Nee, maar we gaan inwoners wel vragen deel te nemen aan een zogenaamd monitoringsnetwerk.

3.3.2. Burgerparticipatie

Het betrekken van inwoners bij de activiteiten van gemeenten kan een manier zijn om draagvlak te creëren en bepaalde werkzaamheden van de gemeente te ondersteunen (Vullings, 2018). Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het actief betrekken van inwoners, bijvoorbeeld door middel van fysieke activiteiten, en het enkel informeren van inwoners, bijvoorbeeld door social media en informatiefolders.

De meeste gemeenten zijn actief bezig met het betrekken en informeren van hun inwoners (62%) (Figuur 13). Hieronder vallen bijvoorbeeld plantdagen, workshops en ook monitoring wordt veel genoemd. In 31% van de gemeenten worden de inwoners enkel geïnformeerd over biodiversiteit, bijvoorbeeld als er iets veranderd in het bermbeheer in hun wijk.

Figuur 13. Burgerparticipatie rondom biodiversiteit door gemeenten. Vraag: Worden inwoners betrokken bij het bevorderen van de biodiversiteit? (1 keuze).

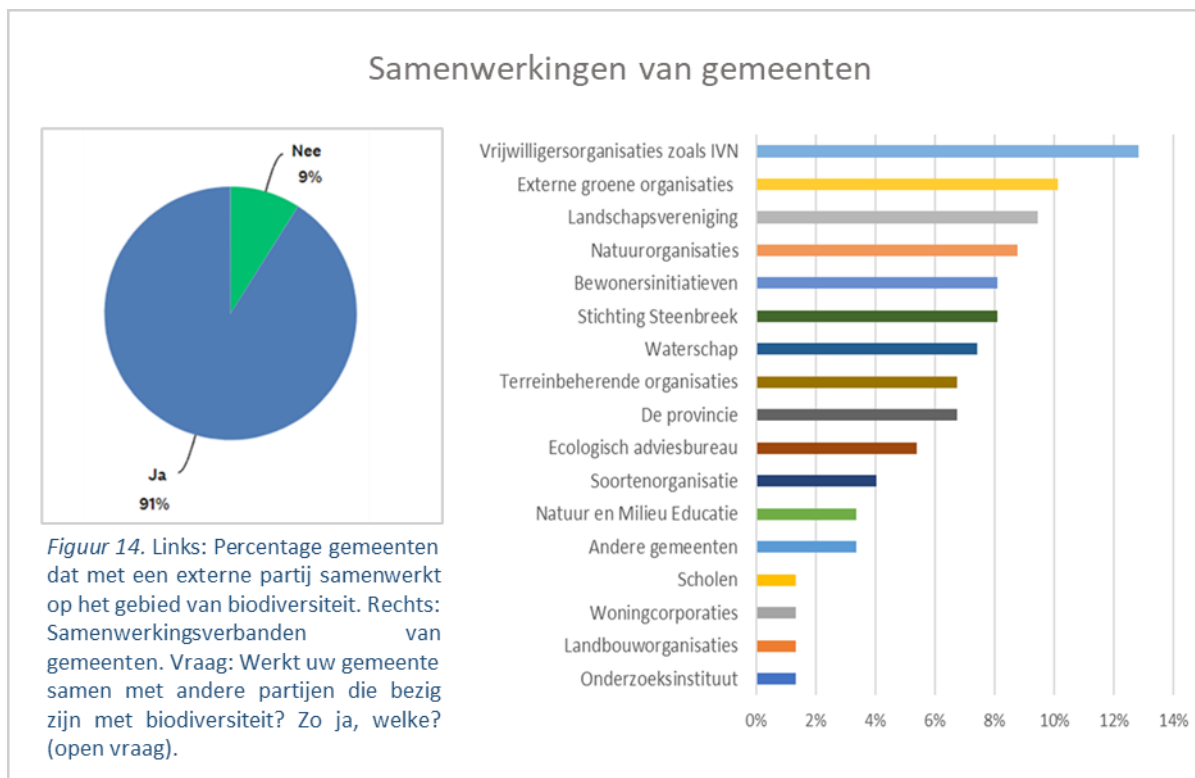
Veel gemeenten gaven ook aan dat er veel initiatief vanuit inwoners zelf komt. Inwoners zetten bijvoorbeeld lokale projecten op en creëren geveltuintjes en stadsoases. Daarnaast voeren ze bijvoorbeeld vrijwilligerswerk uit en ondersteunen ze dus regelmatig bij de monitoring van soorten.

“ Ik denk dat bewoners hier bijna nog meer mee bezig zijn. Vanuit die natuurwaarde komen er gewoon heel veel lokale initiatieven. [...] Hoeveel groen daar vanuit die bewoners komt, dat vind ik heel opvallend en heel positief.

Acht procent van de gemeenten gaf aan haar inwoners helemaal niet te betrekken bij ontwikkelingen rondom biodiversiteit. Dit kan bijvoorbeeld komen doordat het onderwerp biodiversiteit nog niet in de gemeentelijke organisatie zelf speelt, maar ook doordat inwoners zelf geen interesse of urgentie op dit gebied voelen en er dus geen behoefte lijkt te zijn aan informatie

3.4. Samenwerkingsverbanden

Er wordt veel samengewerkt op het gebied van biodiversiteit (Figuur 14). Van de gemeenten gaf 91% aan één of meerdere samenwerkingsverbanden met een externe partij te hebben op het gebied van biodiversiteit.

De meeste gemeenten werken samen met vrijwilligersorganisaties, zoals het Instituut Voor Natuurbeschermingseducatie (IVN). Daarnaast worden allerlei andere groene organisaties genoemd zoals landschapsverenigingen, soortenorganisaties en natuurorganisaties. Gemeenten noemden het minst vaak samenwerking andere gemeenten (3%), woningcorporaties, landbouworganisaties en onderzoeksinstituten (1%). Hogere overheden werden wel vaker genoemd (7%) (Figuur 14).

4. Inventarisatie knelpunten

Leeswijzer: In dit hoofdstuk worden de uitdagingen besproken die gemeenten ondervinden met betrekking tot biodiversiteitsherstel. De deelvragen die met deze resultaten beantwoord worden zijn telkens in het blauw gemarkeerd. De vragen uit de enquête zijn terug te vinden in het bijschrift van het figuur. Onderbouwende citaten bij de resultaten zijn weergegeven met een aanhalingsteken.

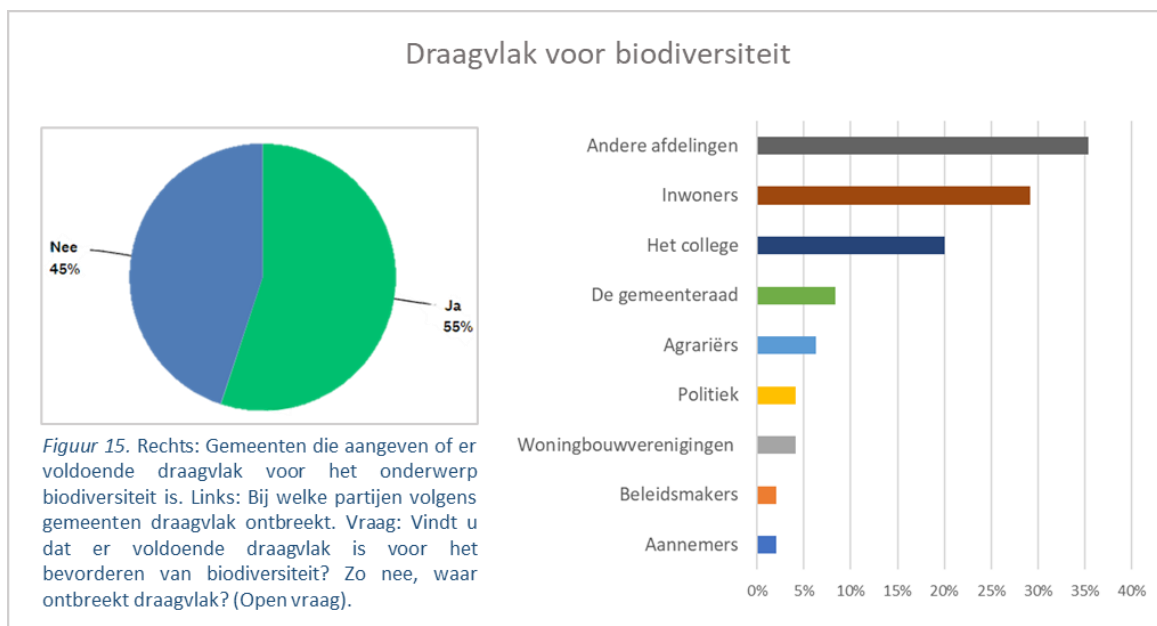
Deelvraag 4. Waar liggen de grootste uitdagingen van gemeenten rondom biodiversiteitsherstel?

Tijdens dit onderzoek kwamen twee grote uitdagingen naar voren:

1. Ontbreken van draagvlak;
2. Onvoldoende kennis en middelen.

4.1. Ontbreken van draagvlak

Het eerste duidelijke knelpunt dat naar voren kwam in dit onderzoek is het ontbreken van draagvlak. Meer dan de helft van de gemeenten vindt dat er momenteel onvoldoende draagvlak is voor biodiversiteit (Figuur 15).

4.1.1. Binnen de gemeentelijke organisatie

4.1.1.1. *Andere afdelingen binnen de gemeente*

Ambtenaren gaven aan dat met name bij collega's van andere afdelingen binnen de gemeente het nog vaak aan draagvlak voor biodiversiteit ontbreekt (35%). Het komt regelmatig voor dat een enkele ambtenaar of een klein team van ambtenaren zich wil inzetten voor biodiversiteit bij de gemeente, maar dat de rest van de gemeente deze urgentie niet voelt. Het belang en de waarde van biodiversiteit wordt door andere afdelingen binnen de gemeenten niet altijd gezien. Hierdoor liggen de prioriteiten van afdelingen vaak anders. Daarbij helpt het ook niet dat collega's vaak niet goed op de hoogte zijn van wat er zich binnen andere afdelingen afspeelt. In de enquête kwam het bijvoorbeeld een aantal keer voor dat ambtenaren van dezelfde gemeente tegenstrijdige antwoorden gaven, bijvoorbeeld over de verankering van biodiversiteit in het gemeentebestuur.

- " *Bij heel veel collega's ontbreekt nog draagvlak (bij de afdelingen Gebiedsontwikkeling, Economie, Landschap, Stedenbouw, Beheer). Eigenlijk is er overal nog te weinig draagvlak.*
- " *De afdeling groen wil wel, maar bij andere afdelingen is biodiversiteit gewoon geen onderwerp.*
- " *Er is voldoende draagvlak zodra er geen andere belangen in het geding komen. Biodiversiteit is nog vaak het ondergeschoven kind.*

4.1.1.2. *Het bestuur van de gemeente*

Het gebrek aan draagvlak komt ook terug bij de raad en het college. Een groen college (waarbij het merendeel van de fracties zich wil inzetten voor verduurzaming) stuurt vaak sterker op biodiversiteit en stelt daarbij ook vaker financiële middelen beschikbaar (Meijer, 2022). Dit zijn dan ook de gemeenten die grote stappen kunnen zetten op het gebied van biodiversiteitsherstel. Daarentegen kan het gebrek aan draagvlak bij de raad en het college ook de grootste reden zijn dat een gemeente zich niet of nauwelijks inzet voor biodiversiteit. De intrinsieke motivatie van een ambtenaar is dan vaak niet genoeg om de gemeente zover te krijgen middelen beschikbaar te stellen voor biodiversiteitsherstel.

- " *Als het bestuurlijk geen prioriteit heeft, dan gebeurt er ook niet zoveel.*
- " *Het is voor velen nog een te complex onderwerp. Er is veel energie nodig om draagvlak te creëren en in de dagelijkse praktijk op te nemen. Wel staat men er voor open, maar doen is wat anders. Door de nieuwe raad heeft het nu wel meer aandacht en daardoor zal er anders gewerkt moeten gaan worden.*
- " *Allemaal mooie woorden in het beleid. Maar die worden in praktijk niet waargemaakt. Want er zijn teveel ambities (woningbouw, energie, sociaal) en dan sneuvelen de groene. Er wordt niet integraal gedacht, wordt als te moeilijk en vertragend ervaren.*

Bij gemeenten spelen politieke beweegredenen dus ook een rol in de inzet voor biodiversiteitsherstel. Omdat de gemeente dicht bij de inwoners staat, kunnen sommige bestuurders terughoudend zijn in beslissingen die de natuur positief beïnvloeden (bijeenkomst P10, persoonlijke communicatie). Voornamelijk als er ook andere maatschappelijke of economische redenen spelen. Met name bij plattelandsgemeenten spelen momenteel ook de ontwikkelingen rondom de stikstofproblematiek en ligt het inrichten van het buitengebied daardoor vaak gevoelig (P10, 2022).

- " *Dat vind ik ook een lastig iets, want dat is inderdaad dan toch een politieke kwestie. Je collega kan wel zeggen daar moet iets mee gebeuren, maar het bestuur kiest het natuurlijk. Als je kijkt hoeveel geld doorheen gaat, is dat vrij beperkt. Biodiversiteit is wat dat betreft lastig want je ziet niet direct het effect van je maatregelen.*
- " *Uitvoering komt niet van de grond, omdat de economische belangen uiteindelijk voorrang hebben.*
- " *Ambities zijn snel geformuleerd, maar het daadwerkelijk kiezen voor biodiversiteit/natuur/ecologie wordt lastiger als dit vraagt om harde keuzes ten kosten van economische (landbouw)belangen. Op zich is dit logisch gezien de onrust die er binnen de sector is over de stikstofplannen en de (mogelijke) gevolgen voor de bedrijfsvoering. Deze boeren (en hun omgeving) zijn de kiezers die de bestuurders natuurlijk niet "kwijt" willen raken...*
- " *Het is vooral een financiële afweging en de langdurige baten worden niet altijd gezien. Het belang van biodiversiteit is onvoldoende duidelijk in de organisatie.*

4.1.2. Buiten de gemeentelijke organisatie

Ook buiten de gemeentelijke organisatie missen gemeenten momenteel draagvlak voor biodiversiteit (Figuur 15). Alhoewel is gebleken dat een belangrijke rol in biodiversiteitsherstel kunnen spelen (zie paragraaf 3.2.2.), zijn er ook nog veel gemeenten die aangeven dat hun inwoners de meerwaarde van biodiversiteit juist niet inzien. Vaak geven deze inwoners nog de voorkeur aan strak gemaaide bermen en gazons en aangeharkte gazons. Ook in de wijken met een lager gemiddeld inkomen per inwoner ligt de prioriteit van de inwoners anders, of mist de kennis over wat ze zelf zouden kunnen doen voor biodiversiteit in hun wijk (Stobbelaar, 2021). Het bereiken van de inwoners die niet al 'groen-denken' is dus nog een uitdaging voor gemeenten.

- “ *In de armere wijken zie je vaak dat mensen wel willen maar niet weten waar ze moeten beginnen.*
- “ *Het blijft nog steeds moeilijk om de mensen te bereiken die het om wat voor reden dan ook niet belangrijk vinden. Daar ligt in mijn beleving de grootste uitdaging, om bij hun duidelijk te maken dat het ook in hun belang is dat we de biodiversiteit bevorderen en klimaat-adaptieve maatregelen nemen.*
- “ *Er miste nog steeds draagvlak bij inwoners die in meerderheid kortgeschoren gras opgeruimder vinden dan een bloemrijke berm.*

Enkele gemeenten noemden dat ze draagvlak missen bij woningbouwverenigingen en aannemers. Hierbij gaat het met name om het afstemmen van het beheer van groen en het borgen van biodiversiteit in projecten. Gemeenten kunnen een andere manier van beheer voor ogen hebben dan andere grondbeheerders, waardoor in aangrenzende gebieden tegenstrijdige maatregelen kunnen worden genomen. Ook veel woningbouwverenigingen zien biodiversiteit met name als kostenpost, en hebben geen oog voor de baten die het op kan leveren voor de leefbaarheid.

- “ *Ik denk dat het belangrijk is dat aangrenzende terreineigenaren hetzelfde doel voor ogen hebben. In Houten gaat een spoor dwars door Houten. Je ziet dat wij als gemeente al ons kruidenrijk gras maaien en ruimen. ProRail klepelt alles. Dit zou beter op elkaar afgestemd kunnen worden. Dit geldt ook voor land van agrariërs.*
- “ *Het is soms onduidelijk bij wie welke verantwoordelijkheid liggen. [...] Ik zou het logisch vinden om die banden te verstevigen. Al helemaal met natuur denk ik. Dat gaat verder dan je eigen grens. Dat lijkt me dan heel logisch om ook in op te trekken.*

4.2. Onvoldoende kennis en middelen

Een andere belangrijke uitdaging waar gemeenten momenteel voor staan is de beschikbaarheid van voldoende kennis over biodiversiteit en middelen voor biodiversiteitsherstel.

4.2.1. Middelen

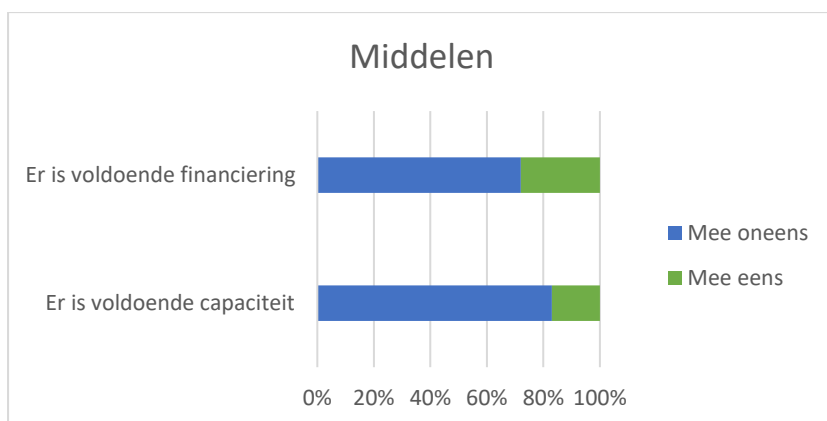
Veel gemeenten ervaren dat er te weinig capaciteit en budget beschikbaar is voor werkzaamheden rondom biodiversiteit (Figuur 16). Vooral door kleinere gemeenten werden onvoldoende personeel en financiën vaak genoemd als knelpunt in het werken aan biodiversiteit. Gemeenten kennen over het algemeen een snelle personeelwissel, waardoor kennis verdwijnt. Daarnaast hebben gemeenten moeite met het aantrekken van personeel ten opzichte van grote gemeenten of andere overheden zoals provincies. Er heerst onder deze instanties concurrentie op de arbeidsmarkt (Bijeenkomst P10, persoonlijke communicatie). Het is hierdoor lastig voor gemeenten om de juiste kennis en personeel in huis te halen.

- “ *Het heeft geen prioriteit, personeel wisselt te snel en is niet op de hoogte.*

- “ *De ingeslagen wegen en wil bij diverse partijen zijn goed. Het gaat nu vooral om de capaciteit en deels ook budget om al deze goede voornemens en doelen ook daadwerkelijk te realiseren.*

Het ontbreken van middelen is ook een belangrijke reden dat gemeenten momenteel niet of nauwelijks monitoren. Voornamelijk kleine gemeenten hebben vaak geen eigen stadsecoloog of groenexpert, waardoor ze zaken als monitoring uit moeten besteden. Echter kost ook de aanbesteding hiervan tijd en geld, waardoor het uiteindelijk vaak niet gebeurt.

- “ *Monitoring doen we eigenlijk heel weinig. Tenzij het vanuit ontheffing of iets dergelijks verplicht is. Dat is een capaciteitsvraagstuk. Ik ben zelf al helemaal niet in de gelegenheid om de monitoring te verrichten die noodzakelijk zou zijn. Zelfs al zou ik het inhuren dan heb je het over een capaciteitsvraagstuk en een kostenvraagstuk. Dat is niet te doen. Dus we monitoren wel maar we proberen het dan bijvoorbeeld bij vrijwilligers uit te zetten.*

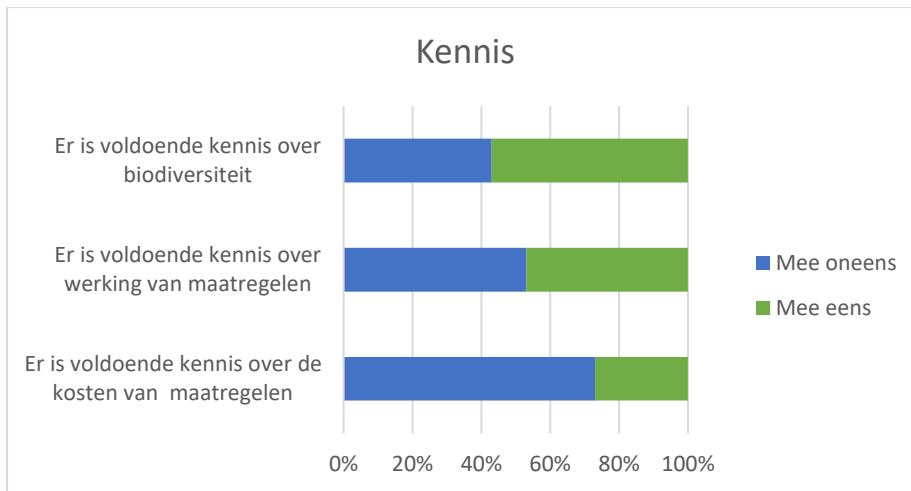
Figuur 16. Stelling over middelen van gemeenten. Vraag: Geef aan in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen omtrent het bevorderen van biodiversiteit bij uw gemeentelijke organisatie.

Vanuit hogere overheden zoals provincies zijn er wel enkele subsidiemogelijkheden voor projecten die aan biodiversiteitsherstel werken. Zo heeft de Provincie Limburg bijvoorbeeld een subsidie voor de aanleg van landschapselementen waar gemeenten gebruik van kunnen maken (Provincie Limburg, z.d.). Gemeenten zijn echter niet altijd op de hoogte van deze mogelijkheden, of weten niet precies waar ze terecht kunnen (medewerker Provincie Limburg, 2022). Daarnaast is er behoefte aan een langetermijnvisie voor het financieren van biodiversiteitsherstel, in plaats van incidentele subsidies.

- “ *Een hele grote zak met geld. Beter inzicht in subsidies is ook wel handig.*
- “ *Een mooie subsidieregeling expliciet hiervoor vanuit rijk/provincie.*
- “ *Veel minder op die subsidies, want subsidies zijn leuk totdat ze weer ophouden. En daar is het landschap niet bij gebaat. Natuurlijk, de gemeente maakt er gebruik van. Maar je ziet maar weer hoe afhankelijk het is van de grillen van de conjunctuur of van wie er toevallig zit.*

4.2.2. Kennis

Ook het gebrek aan kennis bij gemeenten is een belangrijk knelpunt voor het bevorderen van biodiversiteit in het openbaar gebied. Gemeenten gaven hierbij aan dat ze met name kennis missen over de werking van maatregelen voor biodiversiteitsherstel (53%) en over de kosten die aan de maatregelen verbonden zitten (73%) (Figuur 17).

Figuur 17. Stelling over kennis van gemeenten. Vraag: Geef aan in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen omtrent het bevorderen van biodiversiteit bij uw gemeentelijke organisatie.

Zonder kennis over de werking en kosten van maatregelen is het moeilijk om te bepalen hoeveel een bepaalde maatregel mag kosten, zeker als het effect van de maatregelen en de baten vaak pas op lange termijn kunnen worden gemeten. Ambtenaren hebben hierdoor moeite met het afleggen van financiële verantwoording naar andere afdelingen en het bestuur.

- “ Hoe verantwoord je naar de bestuurders dat je een bloemenweide wil aanleggen als je niet weet hoeveel het kost, en of het dan ook werkt?
- “ Lastige materie zonder ecologische kennis, welke doelen zijn SMART te stellen, hoe kun je dit monitoren, etc.?

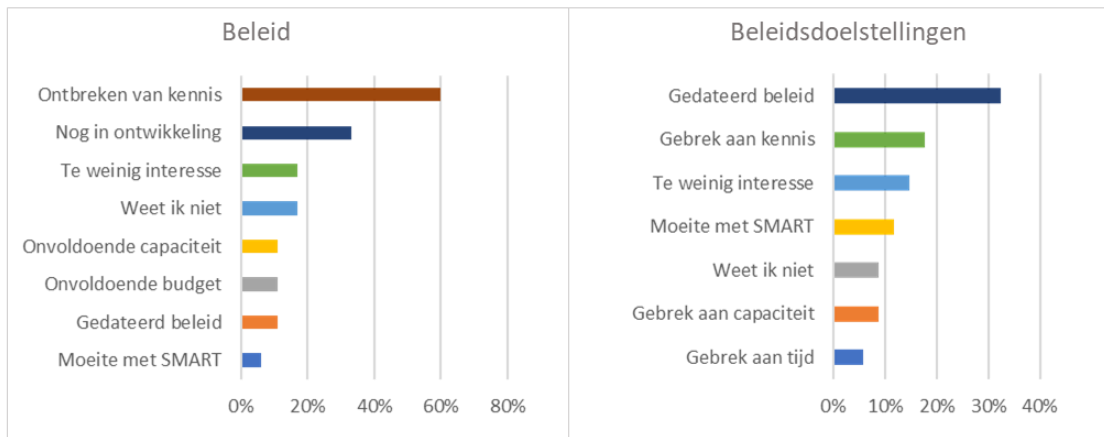
Daarnaast is er ook een grote groep gemeenten die aangeeft op dat er algemene kennis ontbreekt over biodiversiteit (43%) (Figuur 17). Biodiversiteit wordt door deze gemeenten vaak als abstract begrip gezien en vinden het hierdoor lastig te bepalen wat ze er precies mee moeten.

- “ We zijn nu wat dingen aan het specificeren op natuur, maar of dat dan ook biodiversiteit is, is niet helemaal duidelijk. We zitten wel met al die termen, dat is lastig. Zo'n term diversiteit, moeten we dat nu op zichzelf gaan behandelen of is dat ingebed in de rest?
- “ Het is ook een beetje een modewoord. Daarmee bedoel ik ook wel, soms is er niet helemaal begrip van wat het dan betekent. Meer diversiteit is niet het neerzetten van een insectenkastje en vervolgens niet zorgen dat de insecten ook daadwerkelijk iets hebben om op te eten.

4.2.3. Gevolgen onvoldoende kennis en middelen

Het ontbreken van voldoende kennis en middelen bepaalt voor een groot deel de huidige stand van zaken rondom biodiversiteit bij gemeenten. Zo is het ontbreken van kennis de voornaamste reden voor gemeenten om geen beleid omtrent biodiversiteit te hebben (Figuur 18). Daarnaast geven veel gemeenten aan dat ze vastzitten aan gedateerd beleid dat geen meetbare doelen heeft gesteld. Gemeenten hebben wel ambitie om beleid voor biodiversiteit te ontwikkelen, maar door het gebrek aan kennis en capaciteit hebben ze moeite met bepalen welke doelstellingen, maatregelen en kosten ze in dit beleid moeten opnemen.

Knelpunten voor gemeentelijk beleid

Figuur 18. Rechts: knelpunten voor het opnemen van biodiversiteit in het beleid. Vraag: Wat is de voornaamste reden dat biodiversiteit niet in het beleid van uw gemeente is opgenomen? (open vraag). Links: knelpunten voor het opstellen van concrete doelstellingen voor biodiversiteit in het beleid. Vraag: Wat is de voornaamste reden dat er geen concrete doelen zijn opgesteld voor biodiversiteit door uw gemeente? (open vraag).

5. Behoeften van gemeenten

Leeswijzer: In dit hoofdstuk worden de behoeften van de gemeenten op het gebied van biodiversiteit in kaart gebracht. De vragen uit de enquête zijn terug te vinden in het bijschrift van het figuur.

Onderbouwende citaten bij de resultaten zijn weergegeven met een aanhalingsteken.

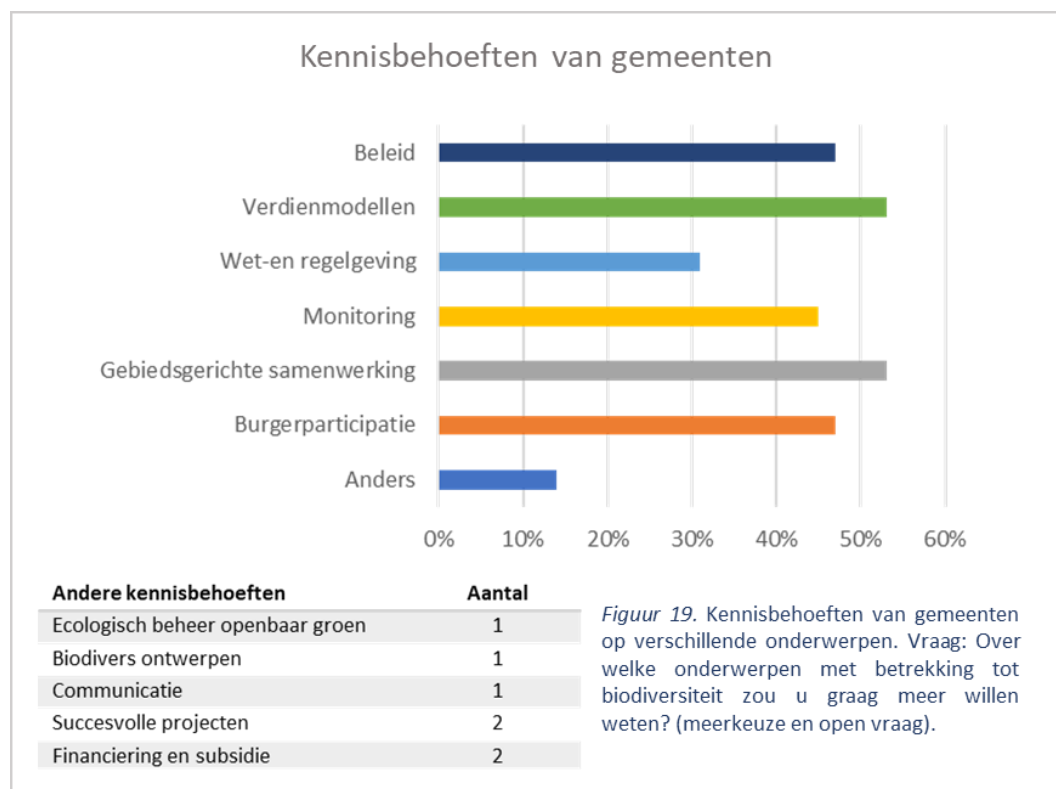
Deelvraag 5. Welke behoeften hebben gemeenten op het gebied van biodiversiteit?

De uitdagingen (zie hoofdstuk 4) die gemeenten ondervinden rondom biodiversiteitsherstel vertalen zich in twee belangrijke behoeften:

1. Ontsluiten van kennis over biodiversiteit;
2. Uitbreiden van samenwerking op het gebied van biodiversiteit.

5.1. Kennisbehoeften

Op meerdere thema's hebben gemeenten behoefte aan meer kennis (Figuur 19). Daarnaast blijkt dat gemeenten ook behoefte hebben aan kennis over passende maatregelen de kosten die hieraan verbonden zijn (zie paragraaf 4.2.2). Gemeenten zien hierbij graag succesvolle projecten en initiatieven waar ze voorbeeld aan kunnen nemen.

Er is daarnaast ook behoefte aan het overzichtelijk maken en samenbrengen van bestaande financieringsmogelijkheden zoals subsidies.

“ Goed in beeld krijgen welke maatregelen er zijn, wat de effecten zijn, wat de kosten hiervan zijn etc.

“ Het zou fijn zijn om meer handvatten te hebben om biodiversiteit in stedelijke context te stimuleren: wat zijn einddoelen, wat zijn tussendoelen (op condities bijv.) en hoe monitor je?

Tussen de verschillende gemeenten ligt er wel een nuancering in de kennisbehoeften. Omdat grotere gemeenten vaak zelf een ecooloog in huis hebben zijn deze gemeenten voornamelijk opzoek

naar innovatie en diepgaandere kennis van bijvoorbeeld soortenorganisaties en kennisinstituten. Kleinere gemeenten hebben over het algemeen minder financiële mogelijkheden en capaciteit en hebben daardoor juist meer behoefte aan handvatten en basismateriaal over biodiversiteitsherstel.

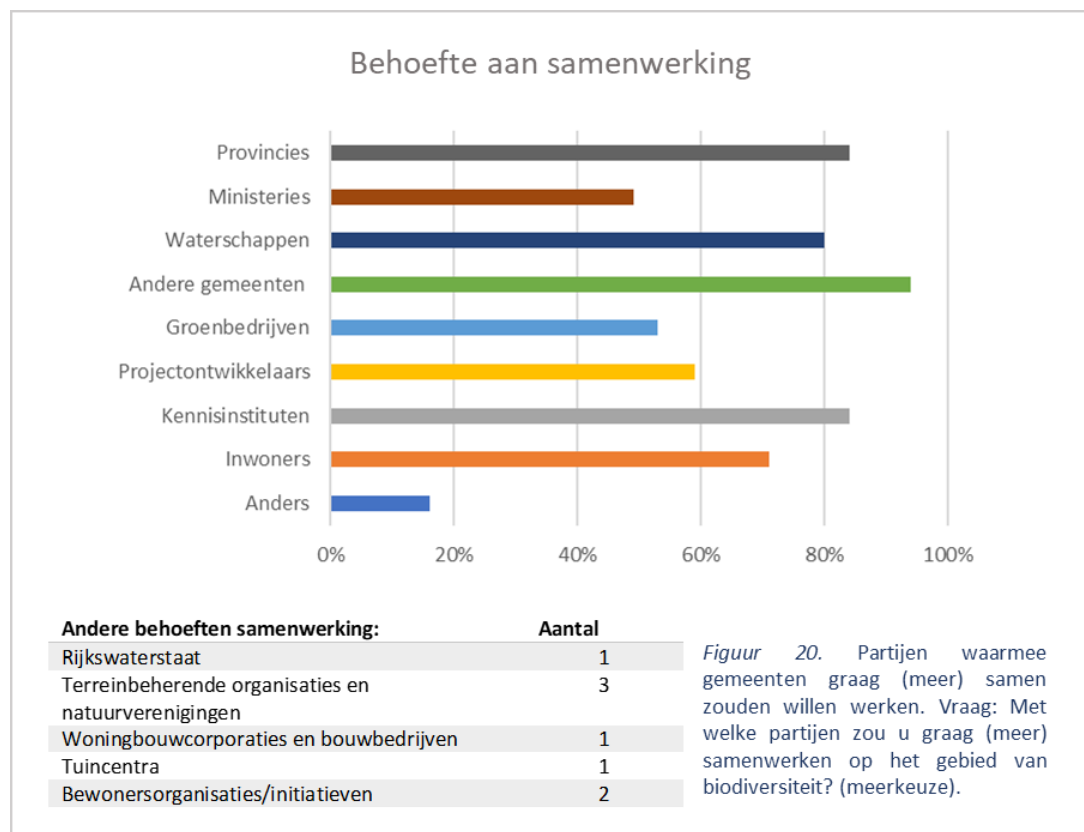
“ Gemeenten zijn zeker heel verschillend. Dat is enorm afhankelijk van het college en de samenstelling van het bestuur. Het gaat ook over de grootte van de gemeente en of het een plattelandsgemeente is. In de hoofdlijnen zien we dat grotere gemeenten meer capaciteit en budget hebben voor biodiversiteit.

Daarnaast is gebleken dat bij plattelandsgemeenten (zie paragraaf 2.3.2) voornamelijk behoefte is aan kennis over alternatieve verdienmodellen voor boeren (Figuur 19). Op het platteland zijn boeren een belangrijke stakeholder in het beheer van het landelijk gebied. Daarom zoeken deze gemeenten naar manieren om het aantrekkelijk te maken voor boeren om zich in te zetten voor biodiversiteitsherstel (P10, 2022).

5.2. Behoeftte aan samenwerking

5.2.1. Andere gemeenten en inwoners

Naast meer kennis over biodiversiteit hebben gemeenten ook een grote behoefte aan het uitbreiden van samenwerkingen met andere partijen op het gebied van biodiversiteit (Figuur 20). Deze behoefte ligt met name bij de samenwerking met andere gemeenten. Meer dan 90% van de gemeenten geeft aan (meer) met andere gemeenten samen te willen werken.

Daarnaast is gebleken dat inwoners een belangrijke rol kunnen spelen in de lokale aanpak van biodiversiteit (zie paragraaf 3.1.2). Het bereiken van inwoners die minder ‘groen-denken’ blijkt echter nog lastig voor gemeenten (zie paragraaf 3.2.2). Figuur 20 laat dan ook zien dat er een grote groep gemeenten (71%) is die de samenwerking met haar inwoners zou willen uitbreiden.

5.2.2. Kennisinstituten & terreinbeheerders

84% van de gemeenten heeft behoefte aan samenwerking met kennisinstituten (Figuur 20). Dit sluit aan bij de kennisleemte die gemeenten momenteel ervaren op het gebied van biodiversiteit (zie paragraaf 4.2.2). Kennisinstituten kunnen gemeenten kennis bieden over de passende maatregelen voor biodiversiteitsherstel in de openbare ruimte en ondersteuning bieden bij het uitvoeren van pilots en monitoring.

“ *Toen ben ik gewoon naar Wageningen gestapt, en heb ik gezegd: Hier wil ik samenwerken en ondersteuning. Dan merk je dat werelden samenkomen. Je hebt elkaar nodig.*

Ook geeft 59% van de gemeenten aan meer samen te willen werken met terreinbeheerders, zoals woningbouwcorporaties en groenbeheerders. Bij deze typen organisaties ontbreekt er volgens gemeenten momenteel nog draagvlak voor biodiversiteit (zie paragraaf 4.1.2). Het gaat hierbij vooral over het integraal aanpakken van gebiedsprocessen, het afstemmen van beheer van de openbare ruimte en het borgen van biodiversiteit in de stedelijke ontwikkeling. Initiatieven waarbij projectontwikkelaars zich bijvoorbeeld binden aan kennisinstituten, worden dan ook positief ontvangen door gemeenten.

“ *Ik merk wel dat een aantal van de ontwikkelaars daar ook heel goed mee bezig is, dus die bijvoorbeeld bij Naturalis aanhaken. Dat vind ik echt ontzettend positief.*

5.2.3. Andere overheden

Er is een grote wens van gemeenten om de samenwerking met andere overheden zoals provincies (84%), waterschappen (80%) en ministeries (50%) te versterken (Figuur 20). Dit komt overeen met het feit dat veel gemeenten eerder aangaven onvoldoende draagvlak te voelen voor biodiversiteit bij deze instanties (zie paragraaf 4.1.2). Gemeenten hebben behoefte aan meer landelijke aandacht voor de ontwikkelingen rondom biodiversiteitsverlies, zodat de urgentie en het belang van biodiversiteitsherstel ook bij andere partijen doordringt en ze worden aangezet tot actie.

“ *Meer bewustwording bij inwoners en politiek, landelijke aandacht [...], heldere communicatie, versterken urgentie, goede voorbeelden in landelijke media*

“ *“(Nog) meer bewustzijn bij de inwoners en politiek. Wordt nu nog steeds vaak gezien als een lastige bijkomstigheid die niet altijd serieus te nemen is.*

“ *Meer bekendheid, samenwerking en blijven herhalen van de noodzaak voor herstel.*

Daarnaast hebben gemeenten behoefte aan een duidelijke, gedeelde visie en regie vanuit hogere overheden. Hierdoor kan het groenbeleid in de openbare ruimte de ambtstermijn overstijgen en wordt het beleid minder beïnvloed door politieke ontwikkelingen binnen de gemeente zelf. Ook geeft dit ambtenaren meer steun richting inwoners en ontwikkelaars.

“ *Er moet regie genomen worden door het rijk, duidelijk acties en actoren aanwijzen. Verdeelde verantwoordelijkheid staat nu in de weg.*

“ *Er moet gewoon regelgeving op komen vanuit EU en vanuit het Rijk. Dan wordt iets hard. Meer sturing vanuit dus de overkoepelende organisaties, provincies of het Rijk in dit geval. Dat zou wel helpen beleid over de 4 jaar heen te trekken.*

“ *Een beleid dat meerdere generaties meegaat. Dat over 100 jaar nog steeds werkt.*

“ *Ik moet dit gewoon 100 jaar kunnen blijven doen. Een mooi voorbeeld is bosbeheer. Dat kan je niet elke 4 jaar bijstellen. Nee, Je moet gewoon 100 jaar vooruitkijken met een bos. En hoe regelen we dat? Dat zou landelijk aangestuurd moeten worden.*

- “ *Met alle taakstellingen die gemeenten hebben gekregen zijn de financiële omstandigheden niet bijzonder rooskleurig. Dat geldt niet alleen voor onze, maar voor heel veel gemeenten. We hebben wel al die ambities en je kan het wel willen, maar hoe gaat het geregeld worden? In mijn beleving zou daar vanuit het Rijk meer regie op mogen worden gevoerd.*

Daarbij ligt er ook behoefte aan het juridisch borgen van biodiversiteit en het vastleggen van richtlijnen. Hierdoor wordt het makkelijker voor gemeenten om biodiversiteit in bijvoorbeeld nieuwbouwprojecten te borgen.

- “ *Als wij daar geen juridische middelen en geen bevoegdheden over hebben, dan hebben we het er maar mee te doen.*
- “ *Als gemeente hebben we qua beleidsvrijheid niet bijzonder veel mogelijkheden. In die zin dat het natuurlijk wel een juridische basis moet hebben. Als je het allemaal zomaar gaat roepen heeft het geen zin. Het moet natuurlijk wel ergens in gegrond zijn, anders kun je het ook niet gaan vereisen.*
- “ *Wettelijke borging natuurinclusief bouwen, vastleggen in bouwbesluit, strengere eis bij aanbesteding, landelijke regelgeving voor natuurinclusief bouwen.*
- “ *Verplichting dat biodiversiteit standaard wordt meegenomen - in welke vorm dan ook - bij alles wat er in het ruimtelijk domein plaatsvindt (minimum = behoud, ambitie = versterking).*
- “ *Regelgeving van rijksoverheid en provincies ten aanzien van ontwikkelen, bouwen, renoveren, herinrichten aanscherpen en concretiseren.*

6. Conclusies en aanbevelingen

Leeswijzer: In dit hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies getrokken. Vervolgens worden aanbevelingen gedaan ter invulling van de rol van Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel (hierna: Deltaplan) in het ondersteunen van gemeenten.

6.1. Belangrijkste conclusies

Er liggen veel ambities bij gemeenten rond biodiversiteit, maar deze zijn nog lang niet altijd concreet. In de samenleving ontbreekt het nog op veel vlakken aan draagvlak en bewustzijn over het belang van biodiversiteit. Daarnaast verliest biodiversiteit het nog vaak aan prioriteit ten opzichte van andere ruimtelijke opgaven en maatschappelijke thema's die op het bord van gemeenten liggen. Gemeenten hebben hierdoor moeite met het agenderen van biodiversiteit binnen en buiten de gemeentelijke organisatie. Ook het gebrek aan kennis, capaciteit en financiële middelen belemmert gemeenten om stappen te maken op het gebied van beleid en uitvoering rondom biodiversiteit.

Het is belangrijk om te beseffen dat er ondanks deze uitdagingen ook al veel gebeurt op het terrein van biodiversiteitsherstel. Er is een toenemend aantal gemeenten dat zich inzet voor natuurontwikkeling en bevordering van biodiversiteit in de openbare ruimte. Hierbij wordt voornamelijk gezocht naar koppelkansen met andere ruimtelijke opgaven, zoals klimaatadaptatie. Momenteel gebeurt er echter veel projectmatig en parallel, waardoor kennis en ervaring is versnipperd.

Er is grote behoefte aan verbinding, zowel in het samenbrengen van kennis als het samenbrengen van stakeholders. Daarnaast is landelijke aandacht en aansturing met een concrete, gedeelde visie gewenst zodat biodiversiteit niet meer alleen gekoppeld aan andere thema's, maar ook eigenstandig als belangrijk thema wordt meegenomen in alle stedelijke processen.

■

Op dit moment trekken verschillende partijen en organisaties aan het thema biodiversiteit. (Verdere versnippering is niet wenselijk.)

6.2. Aanbevelingen voor de rol van Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel

De stand van zaken, uitdagingen en behoeften van gemeenten rondom biodiversiteit vertalen zich naar drie belangrijke aanbevelingen voor Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel:

1. Ontsluiten en samenbrengen van kennis over het handelingsperspectief voor gemeenten om biodiversiteit hun gemeente te versterken;
2. Samenbrengen van stakeholders in de bebouwde omgeving voor het organiseren van kennisuitwisseling en het oplossen van knelpunten;
3. Zorgen voor afstemming met de overheidsagenda Natuurinclusief.

Hieronder staan deze aanbevelingen verder uitgewerkt.

1. Ontsluiten en samenbrengen van kennis over het handelingsperspectief voor gemeenten om biodiversiteit hun gemeente te versterken

De eerste aanbeveling richt zich op het ontsluiten en verbinden van kennis over biodiversiteitsherstel in de openbare ruimte. De Toolbox voor Biodiversiteit (hierna: toolbox) (zie toolbox-all4biodiversity.nl) die het Deltaplan momenteel al beheert is een goede plek om praktische informatie en handvatten voor gemeenten te verzamelen en gestructureerd aan te bieden.

Bij het samenbrengen en ontsluiten van kennis in de toolbox is het van belang om deze kennis vanuit het oogpunt van gemeenten in te richten. Het blijkt dat gemeenten vaak opzoek zijn naar koppelkansen met andere ruimtelijke opgaven. Een link tussen de andere uitdagingen in de openbare ruimte, zoals klimaatadaptatie, waterretentie en hittestress is een makkelijke manier voor gemeenten om biodiversiteitsherstel in bestaand beleid of werkzaamheden te integreren (Figuur 21)

(Veerkamp, 2023). Bij het aanreiken van kennis over de openbare ruimte is het dus belangrijk om verbinding te leggen met de andere ruimtelijke opgaven en domeinen, zoals bijvoorbeeld de bouwsector.

- “ *Meer groen voor gezondheid (en economisch gewin) vinden bestuurders wel belangrijk, meer groen voor biodiversiteit niet.*
- “ *Soms liggen er kansen die makkelijk benut kunnen worden. Hier spelen we op in.*
- “ *Je ziet dat gemeenten soms meer kennis hebben dan groene organisaties, dat is ook hun kracht. Wat voor ons als groene organisatie van belang is, is dat we ook andere domeinen meenemen in het biodiversiteitsvraagstuk, bijvoorbeeld telers en bouwkundigen.*

Figuur 21 Ruimtelijke opgaven die belangrijk zijn voor een gezonde en veilige leefomgeving. Bron: Omgevingsvisie Provincie Utrecht.

De volgende onderwerpen zijn aanbevolen om in de toolbox op te nemen:

- Beleidstukken van gemeenten;
 - Monitoringsystematiek (bijvoorbeeld KPI's openbare ruimte);
 - Projectvoorbeelden & tools (bijvoorbeeld de Natuurladder);
 - Subsidiemogelijkheden voor biodiversiteit in de openbare ruimte;
 - (Puntensysteem) natuurinclusief bouwen;
 - Communicatiemateriaal.
- “ *Een organisatie als Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel krijgt info van allerlei lokale initiatieven. De beste initiatieven kunnen in het hele land worden uitgerold met hulp (subsidie) van de provincies en waterschappen etc.*

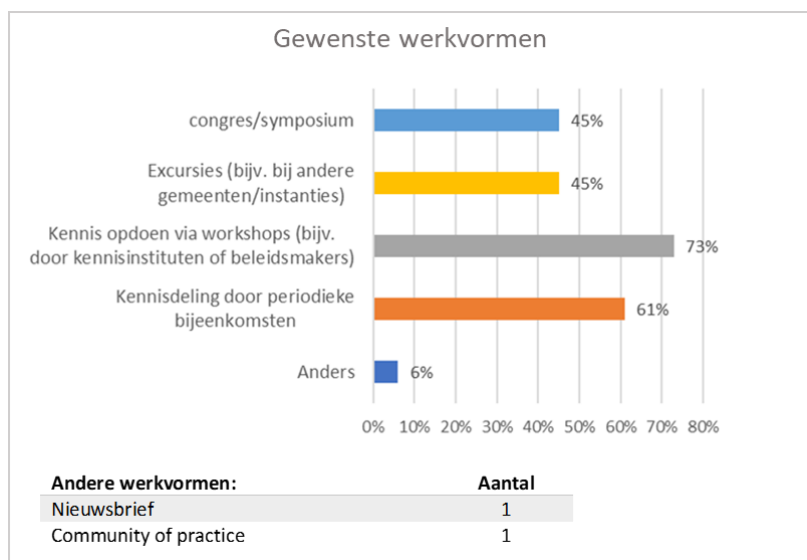
Een eerste stap die hierin kan worden gezet is het samenbrengen van beleidsstukken van gemeenten op het gebied van biodiversiteit. Bij de enquête werd gemeenten gevraagd beleidsstukken en documenten over biodiversiteit en groenbeheer mee te sturen. In totaal hebben 14 gemeenten van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Veel van deze beleidsstukken zijn ook openbaar beschikbaar op de websites van de gemeenten. Het samenvoegen van deze stukken op een centrale plek is echter een goede manier zijn om kennis op een laagdrempelige en efficiënte manier aan te bieden aan andere gemeenten.

2. Samenbrengen van stakeholders in de bebouwde omgeving voor het organiseren van kennisuitwisseling en het oplossen van knelpunten

Naast het samenbrengen van kennis hebben gemeente grote behoefte aan meer samenwerking en het uitwisselen van kennis en ervaringen met alle relevante stakeholders in de openbare ruimte. Het Deltaplan werkt momenteel al samen met veel verschillende organisaties die de ambitie hebben om de biodiversiteit in de openbare ruimte vergroten. Vanuit deze positie ligt een goede mogelijkheid om stakeholders in de openbare ruimte te verbinden. Niet alleen voor het uitwisselen van kennis en ervaring, maar ook om sterker te staan naar andere organisaties, instanties en overheden.

- “ Zo'n rol zou Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel volgens mij moeten vervullen. Je kunt als kleine gemeente gewoon geen lobby vormen richting verzekeraars of andere clubs. Daar heb je ook de tijd of de middelen niet voor.
- “ Maar volgens mij heb je ook clubs als inderdaad Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Die zouden bij zo'n vereniging aan tafel moeten zitten, maar ook zeker bij de woningbouwcoöperaties. En eigenlijk pensioenfondsen. Volgens mij is die lobby dus nodig.
- “ Nu is het te versnipperd waardoor we de doelen niet gaan halen als we niet oppassen. Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel zou een enorme rol kunnen spelen in het geven van tegengeluid en het bieden aan een stem aan tafel voor gemeenten. Als je je krachten maar bundelt, dan kun je zorgen dat er ook echt naar geluisterd wordt.

Gemeenten hebben daarbij grote behoefte aan het uitwisseling van ervaringen, tips en succesvolle projecten met andere gemeenten. Dit kwam meerdere keren sterk naar voren in de interviews en blijkt ook duidelijk uit de behoeften aan samenwerking van gemeenten. Het verbinden van gemeenten moet dan ook prioriteit krijgen door het Deltaplan. Gemeenten geven daarbij voorkeur aan de werkvormen waarbij kennis wordt opgedaan via workshops (73%) en kennis wordt gedeeld via periodieke bijeenkomsten (61%) (Figuur 22).

Figuur 22 Gewenste werkvormen van gemeenten binnen het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Vraag: Welke werkvormen zou u graag terugzien omtrent kennisdeling over biodiversiteit? (Meerkeuze).

Advies is daarom om een werkgroep met de huidige partnergemeenten op te richten en een aantal partners van het Deltaplan met kennis en ervaring op het gebied van biodiversiteitsherstel in de openbare ruimte hiermee te verbinden. Vanuit deze werkgroep kunnen bijeenkomsten worden georganiseerd waarin de gemeenten onderling kennis delen. Koplopergemeenten kunnen hierbij ook handvatten en informatie bieden aan gemeenten die minder ver op het gebied van biodiversiteitsherstel zijn. Daarnaast kan deze werkgroep bijdragen aan het aanleveren van informatie en voorbeeldprojecten voor in de Toolbox voor Biodiversiteit.

3. Zorgen voor afstemming met de overheidsagenda Natuurinclusief

Naast kennisdeling hebben gemeenten behoefte aan meer afstemming met de centrale overheid op het gebied van biodiversiteitsherstel.

”

Ik vind vooral de beïnvloeding van het Rijksbeleid, zodat wij daar als gemeente eventueel op kunnen volgen, eigenlijk het belangrijkste. Jullie zitten in die zin in een centrale positie. Het Deltaplan heeft ook de mensen aangehaakt en in dienst die daar de juiste kennis en motivatie toe hebben. En ook onafhankelijk, dat is heel prettig. Heldere lijnen zijn gewoon heel wenselijk.

Het is daarom aanbevolen dat het Deltaplan aansluit bij de ontwikkelingen van de overheidsagenda Natuurinclusief en zorgt voor onderlinge afstemming tussen deze agenda en de gemeenten. De eerste stap hiervoor is het benaderen van de relevante domeintrekker binnen deze agenda. Hierbij kan ook de Vereniging Nederlandse Gemeenten worden betrokken, de koepelorganisatie die gemeenten naar het Rijk toe vertegenwoordigt.

7. Referenties

- Almond, R. G. (2022). *Living Planet Report 2022 – Building a naturepositive society*. WWF .
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020). *Afname flora en fauna in agrarisch gebied sinds 1900*. Opgehaald van <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2020/06/afname-flora-en-fauna-in-agrarisch-gebied-sinds-1900#:~:text=De%20verspreiding%20van%20de%20Nederlandse,met%2035%20procent%20is%20afgenomen.>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.). *Omgevingsadressendichtheid van een adres*. Opgehaald van <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen/omgevingsadressendichtheid-van-een-adres>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.). *Stedelijkheid (van een gebied)*. Opgehaald van [https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen/stedelijkheid--van-een-gebied--#:~:text=Een%20maatstaf%20voor%20de%20concentratie,de%20gemiddelde%20omgevingsadressendichtheid%20\(oad\).](https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen/stedelijkheid--van-een-gebied--#:~:text=Een%20maatstaf%20voor%20de%20concentratie,de%20gemiddelde%20omgevingsadressendichtheid%20(oad).)
- Compendium voor de Leefomgeving. (2020). *Aantal bedreigde en verdwenen soorten in Nederland, per 2020*. Opgehaald van <https://www.clo.nl/indicatoren/nl1052-aantal-bedeigde-planten--en-diersoorten>
- Compendium voor de Leefomgeving. (z.d.). *Biodiversiteit*. Opgehaald van www.clo.nl/onderwerpen/biodiversiteit
- Gemeente Den Haag. (2018). *Puntensysteem voor groen en natuurinclusief bouwen*. Den Haag.
- Informatiepunt Leefomgeving. (z.d.). *Omgevingsvisie Gemeente*. Opgehaald van Instrumenten Omgevingswet: <https://iplo.nl/regelgeving/instrumenten/omgevingsvisie-gemeente/>
- Interprovinciaal Overleg & Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. (2022). *De Agenda Natuurinclusief*.
- Interprovinciaal Overleg & Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. (2020). *Uitvoeringsprogramma Natuur*.
- Jones, J. P. (2013). The ‘why’, ‘what’ and ‘how’ of monitoring for conservation. *Key topics in conservation biology 2*, pp. 327-343.
- Knegt, d. (2014). *Graadmeter Diensten van Natuur; Vraag, aanbod, gebruik en trend van goederen. en diensten uit ecosystemen in Nederland. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-technical report 13. 227 blz.; 74 fig.; 42 tab.; diverse refs*. Wageningen University & Research.
- medewerker Provincie Limburg. (2022, december 2). Bijeenkomst LandschappenNL. (F. Edixhoven, Interviewer)
- Meijer, v. K. (2022). *Gemeentelijke ambities voor Duurzaamheid, een onderzoek naar de gemeentelijke coalitieakkoorden van 2022-2026*. Utrecht: Bureau 7TIEN.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties, Rijksoverheid. (2022). *Ontwikkeldocument Nationaal Programma Landelijk Gebied*.
- Nest Natuurinclusief. (z.d.). *Puntensysteem natuurinclusief bouwen in Tilburg*. Opgehaald van <https://nestnatuurinclusief.nl/natuurinclusief-puntensysteem-tilburg/>
- NL Greenlabel. (z.d.). *Paspoorten en labels*. Opgehaald van <https://nlgreenlabel.nl/paspoorten-en-labels/>
- P10. (2022, november 22). Bijeenkomst wintersessie P10. (F. Edixhoven, Interviewer)
- P10. (z.d.). Opgehaald van <https://p-10.nl/>
- Planbureau voor de Leefomgeving & Wageningen University and Research. (2020). *Lerende evaluatie van het Natuurpact*.
- Planbureau voor de Leefomgeving. (z.d.). *Ecosysteemdiensten*. Opgehaald van Planbureau voor de Leefomgeving: www.pbl.nl/ecosysteemdiensten-0
- Platform 31 & CROW. (2021). *Duurzaam Groen moet je Doen, Samenwerken aan een integrale aanpak voor een duurzame leefomgeving*.

- Provincie Limburg. (z.d.). *Subsidie Landschapselementen en Voedselbossen 2022-2023 (Nadere subsidieregels Landschapselementen en Voedselbossen 2022-2023)*. Opgehaald van <https://www.limburg.nl/@8125/subsidie-landchapselementen/>
- Samen voor Biodiversiteit. (z.d.). *Onze partners*. Opgehaald van <https://www.samenvoorbiodiversiteit.nl/over-ons/partners>
- Samen voor Biodiversiteit. (z.d.). *Over ons*. Opgehaald van <https://www.samenvoorbiodiversiteit.nl/over-ons>
- Samen voor Biodiversiteit. (z.d.). *Partners*. Opgehaald van <https://www.samenvoorbiodiversiteit.nl/over-ons/partners>
- Sanders et al. (2020). *Nederlands natuurbeleid in internationale context. Voortgang realisatie natuur- en biodiversiteitsbeleid*. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- Stobbelaar, D. J. (2021). Greening the city: How to get rid of garden pavement! The 'steenbreek' program as a dutch example. *Sustainability* 13(6), p. 3117.
- Veerkamp, S. v. (2023). *Klimaat in en om de stad. Van een groene ambitie naar het realiseren van een gezonde, klimaatadaptieve, biodiverse en economisch aantrekkelijke leefomgeving*. Planbureau voor de Leefomgeving.
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (z.d.). *Factheet Omgevingsvisie*. Opgehaald van De Omgevingsvisie: <https://vng.nl/artikelen/de-omgevingsvisie>
- Vries, S. d. (2009). *Effecten van nabije natuur op gezondheid en welzijn; mogelijke mechanismen achter de relatie tussen groen in de woonomgeving en gezondheid*. Wageningen: Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu.
- Vullings, L. A. (2018). Monitoring van groene burgerinitiatieven; Analyse van de resultaten van een pilot en nulmeting in vier gemeenten. *Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Wageningen, WUR. WOt-technical report 123. 78*, p. blz.; 41 fig.; 10 tab.; 16 ref; 5 Bijlagen.

8. Bijlagen

I. Vragenlijst enquête

1. Heeft uw gemeente beleid omtrent biodiversiteit? (1 keuze)
 - a. Ja, biodiversiteit wordt specifiek genoemd
 - b. Ja, biodiversiteit wordt genoemd in een grotere context
 - c. Nee, er is (momenteel) geen beleid voor biodiversiteit
2. (Indien geen beleid) Wat is de voornaamste reden dat biodiversiteit niet in het beleid van uw gemeente is opgenomen? (open vraag)
3. Op welk vlak wordt door uw gemeente voornamelijk gewerkt aan biodiversiteit? (Bijv. natuurinclusief bouwen, educatie, kringlooplandbouw, maaibeleid etc.) (open vraag)
4. Zijn er concrete doelen in het beleid vastgesteld voor het bevorderen van de biodiversiteit? (1 antwoord mogelijk)
 - a. Ja
 - b. Nee
5. (Indien geen concrete doelen) Wat is de voornaamste reden dat er geen concrete doelen zijn opgesteld voor biodiversiteit door uw gemeente? (open vraag)
6. Is het onderwerp biodiversiteit in de begroting van uw gemeente opgenomen? (1 keuze)
 - a. Ja, biodiversiteit als specifiek onderwerp, incidenteel budget
 - b. Ja, biodiversiteit als specifiek onderwerp, structureel budget
 - c. Ja, biodiversiteit als onderdeel van een breder programma: structureel budget
 - d. Nee
 - e. Onbekend/weet ik niet
7. Monitort uw gemeente de biodiversiteit in gemeentelijk beheerde gebieden? (1 keuze)
 - a. Ja, al meerdere jaren
 - b. Ja, sinds een jaar of korter
 - c. Nee
 - d. Anders, namelijk
8. Monitort uw gemeente de biodiversiteit in privaat beheerde gebieden? (1 keuze)
 - a. Ja, al meerdere jaren
 - b. Ja, sinds een jaar of korter
 - c. Nee
 - d. Anders, namelijk
9. Door wat wordt uw gemeente gemotiveerd om aan biodiversiteit te werken? (open vraag)
10. Door wie wordt uw gemeente gemotiveerd om aan biodiversiteit te werken? (open vraag)
11. Worden inwoners betrokken bij het bevorderen van de biodiversiteit? (1 keuze)
 - a. Ja, deze worden geïnformeerd en actief betrokken
 - b. Ja, deze worden geïnformeerd
 - c. Nee
12. Werkt uw gemeente samen met andere partijen die bezig zijn met biodiversiteit?
 - a. Nee
 - b. Ja, namelijk
13. Geef aan in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen omtrent het bevorderen van biodiversiteit bij uw gemeentelijke organisatie. (1 keuze per stelling)
 - a. Er wordt voldoende aandacht besteed aan het onderwerp
 - b. Er is voldoende kennis over biodiversiteit
 - c. Er is voldoende kennis over mogelijke maatregelen
 - d. Er is voldoende over kosten van mogelijke maatregelen
 - e. Er is voldoende capaciteit
 - f. Er is voldoende financiering
14. Vindt u dat er voldoende draagvlak is voor het bevorderen van biodiversiteit? (1 keuze)
 - a. Ja
 - b. Nee, er mist (voldoende) draagvlak bij...

15. Wat is er volgens u nodig om het herstel van biodiversiteit in Nederland een impuls te geven? (open vraag)
16. Ziet u uw gemeente als een koploper op het gebied van biodiversiteit ten opzichte van andere gemeenten?
 - a. Waarom?
17. Met welke partijen zou u graag (meer) willen samenwerken op het gebied van biodiversiteit? (meerkeuze)
 - a. Andere gemeenten
 - b. Provincies
 - c. Groenbedrijven
 - d. Ministeries
 - e. Waterschappen
 - f. Inwoners
 - g. Projectontwikkelaars
 - h. Kennisinstituten
 - i. Anders, namelijk...
18. Over welke onderwerpen met betrekking tot biodiversiteit zou u graag meer willen weten? (meerkeuze)
 - a. Beleid
 - b. Monitoring
 - c. Burgerparticipatie
 - d. Verdienmodellen
 - e. Gebiedsgerichte samenwerking
 - f. Wet- en regelgeving
 - g. Anders, namelijk...
19. Welke werkvormen zou u graag terugzien omtrent kennisdeling over biodiversiteit? (meerkeuze)
 - a. Kennisdeling door periodieke bijeenkomsten
 - b. Kennis opdoen via workshops (bijv. door kennisinstituten of beleidsmakers)
 - c. Excursies (bijv. bij andere gemeenten)
 - d. Congres/symposium
 - e. Anders, namelijk...
20. Heeft u nog overige opmerkingen? (open vraag)

II. Vragenlijst interviews

1. Wat is uw functie binnen de gemeente?
2. Heeft de gemeente beleid omtrent biodiversiteit?
3. Zijn er concrete doelstellingen opgenomen binnen het beleid voor de biodiversiteit?
4. Is biodiversiteit in de begroting van de gemeente opgenomen?
5. Waardoor wordt de gemeente gemotiveerd om aan biodiversiteit te werken?
6. Wordt het beleid van de gemeente gestuurd/beïnvloed door andere organisaties?
7. Hoe ervaart u het draagvlak voor biodiversiteit binnen de gemeente zelf?
8. Hoe ervaart u het draagvlak buiten de gemeente?
9. Wat doet de gemeente momenteel aan biodiversiteit in de praktijk?
10. Wordt biodiversiteit gemonitord in de gemeente?
11. Worden andere organisaties en inwoners betrokken bij de uitvoering van het beleid?
12. Hoe is de samenwerking met andere partijen op dit gebied?
13. Hoe ervaart u de verbinding met andere gemeenten?
14. Hoe ervaart u de verbinding met hogere overheden?
15. Waar ligt de prioriteit van gemeenten binnen de grotere maatschappelijke vraagstukken?
16. Waar liggen de grootste knelpunten voor gemeenten om de biodiversiteit te bevorderen?
17. Wat zou nodig zijn om deze knelpunten weg te nemen?
18. Waar ligt de behoefte van de gemeente ter ondersteuning bij dit vraagstuk?
19. Wat zou u graag vanuit het Deltaplan zien?